

βιβλιοθήκη

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Υπεύθυνος Καθηγητής
ΖΩΓΡΑΦΟΥ ΑΝΔΡΕΑΣ

Η Σπουδάστρια
ΓΛΑΝΤΖΙΝΑ ΣΥΛΒΙΑ

ΠΑΤΡΑ, 1998

ΑΡΙΘΜΟΣ
ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ

2718

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	ΣΕΛΙΔΑ
Ορισμοί.....	1
Εισαγωγή.....	2
I. 1. Η οικογένεια στην Ελλάδα	6
1.1. Διαπαιδαγώγηση και κοινωνικοποίηση των παιδιών στην Ελλάδα.....	8
2. Η σχολική εκπαίδευση στην Ελλάδα.....	9
Ιστορική αναδρομή.....	9
2.1. Το σχολικό σύστημα στην Ελλάδα μετά το 1976.....	11
2.2. Η σημασία της σχολικής και ακαδημαϊκής εκπαίδευσης των παιδιών για τους γονείς.....	12
II. Η ΖΩΗ ΣΤΗ ΞΕΝΙΤΕΙΑ.....	14
1. Μέθοδος έρευνας.....	14
1.2. Η οικογένεια των Ελλήνων μεταναστών στη Γερμανία	15
1.3. Η διαπαιδαγώγηση των Ελληνόπουλων στη Γερμανία	19
1.4. Μερικά από τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα Ελληνόπουλα στη Γερμανία.....	23
2. Πολιτισμός και πολιτιστική ταυτότητα.....	25
2.1. Οι συνθήκες κατοικίας των μεταναστών.....	26
III. ΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ΣΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ.....	29
1. Η δημιουργία των Ελληνικών σχολείων στη Γερμανία...	29
1.1. Δυνατότητες σχολικής εκπαίδευσης για τα Ελληνόπουλα στη Γερμανία.....	32
1.2. Ελληνόπουλα στις γερμανικές τάξεις.....	33
1.3. Ελληνόπουλα σε ειδικά γερμανικά σχολεία (Sondorschulon).....	35

1.4.	Ελληνόπουλα στα Ελληνικά σχολεία στη Γερμανία.....	36
1.5.	Τα Ελληνικά σχολεία στη Γερμανία.....	38
IV.	ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΔΙΓΛΩΣΣΙΑΣ.....	40
1.	Η έννοια του όρου «διγλωσσία».....	40
1.1.	Τα Ελληνόπουλα και το πρόβλημα της διγλωσσίας.....	41
2.	Η διαπολιτισμική αγωγή - ο νέος προσανατολισμός.....	45
V.	Η ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΟΠΟΥΛΩΝ ΣΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ.....	48
1.	Επαγγελματικός προσανατολισμός.....	48
1.2.	Ελληνίδες μαθήτριες στη Γερμανία - Επαγγελματικές προτιμήσεις.....	49
1.3.	Ελληνες μαθητές στη Γερμανία - Επαγγελματικές προτιμήσεις.....	50
1.4.	Ανειδίκευτοι εργάτες.....	52
VI.	ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΑΦΕΣ.....	53
1.	Η σημασία του ελεύθερου χρόνου για τα Ελληνόπουλα στη Γερμανία.....	53
1.2.	Ο ελεύθερος χρόνος εντός σπιτιού.....	54
1.3.	Ο ελεύθερος χρόνος εκτός σπιτιού.....	56
1.4.	Σχολικές επαφές.....	58
1.5.	Επαφή με ομάδες συνομιληκών	58
2.	Η σημασία του ρατσισμού για τα Ελληνόπουλα στη Γερμανία.....	60
2.1.	Η σχέση των Ελληνόπουλων με την πατρίδα και η επιθυμία της επιστροφής.....	62
	Συμπεράσματα.....	65
	Βιβλιογραφία.....	68

	ΣΕΛΙΔΑ
Ερωτηματολόγιο.....	73
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ : I	107
ΠΙΝΑΚΕΣ.....	107

Ο ρ ι σ μ ο ί

Κοινωνικοποίηση : είναι η διαδικασία της κοινωνικής αναπαραγωγής ενός κοινωνικού συνόλου.

Από τη μεριά του κοινωνικού συνόλου ειδομένη κοινωνικοποίηση συνίσταται στην μεταβίβαση της κοινωνικής κληρονομιάς, του πολιτισμού του κοινωνικού συνόλου από τη μιά γενιά στην άλλη. Είναι η διαδικασία της κοινωνικής παραγωγής της νέας γενιάς.

Από τη μεριά του ατόμου η κοινωνικοποίηση σημαίνει την εκ μέρους του εσωτερίκευση των κανόνων συμπεριφοράς, των τρόπων ενέργειας και του συστήματος αξιών ενός κοινωνικού συνόλου.

Η κοινωνικοποίηση διακρίνεται σε πρωτογενή και δευτερογενή και σε ενεργό και παθητική.

Η εκπαίδευση είναι μιά διαδικασία κοινωνικοποίησης.

(Δ.Γ. Τσαούση, χρηστικό λεξικό κοινωνιολογίας,
Αθήνα, 1989 Gutenberg)

Διαπολιτισμική αγωγή : είναι ο παιδαγωγικός, πολιτικός και κοινωνικός στόχος ως απάντηση στα προβλήματα που δημιουργήθηκαν μέσα σε μιά πολυπολιτισμική κοινωνία.

(Hohmann, (1983) : Σελ. 5)

Ρατσισμός : είναι ο αρνητικός τρόπος συμπεριφοράς και η αρνητική στάση απέναντι στους ξένους.

(Tellidis, (1984) : σελ. 45)

Εισαγωγή

Μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, η Γερμανία στην προσπάθειά της να επαναδημιουργηθεί αντιμετώπισε το πρόβλημα της έλλειψης εργατικού προσωπικού. Ταυτόχρονα στην Ελλάδα η ανεργία και η πείνα δυσκόλευε όλο και περισσότερο τη ζωή των κατοίκων. Έτσι το Μάρτιο του 1960 υπογράφηκε η συμφωνία μεταξύ Ελλάδας και Γερμανίας, έγιναν συμβάσεις εργασίας και οι πρώτοι Έλληνες αναχώρησαν για τη Γερμανία με σκοπό να εργαστούν και να αποκατασταθούν οικονομικά. Μετά από λίγο καιρό πήραν κοντά τους τις οικογένειές τους που αρχικά είχαν αφήσει πίσω τους, κάνοντας έτσι μιά καινούργια, «προσωρινή» αρχή σε μιά «καινούργια πατρίδα».

Κανείς τότε, ούτε από την πλευρά των Γερμανών ούτε από την αυτή των Ελλήνων, δεν υπολόγισε ότι η μετανάστευση αυτή θα μπορούσε να εξελιχθεί σε μιά μόνιμη κατάσταση.

Εμφανίστηκαν τα πρώτα προβλήματα:

Δεν υπήρχαν ελληνικά σχολεία για τα παιδιά των μεταναστών, δεν υπήρχαν ελληνικές υπηρεσίες στις οποίες θα μπορούσαν να απευθυνθούν οι μετανάστες για κάποιο πρόβλημά τους. Είχαν προβλήματα προσαρμογής στο γερμανικό κοινωνικό περιβάλλον, ένοιωθαν ξένοι, απομονωμένοι και εγκαταλελημένοι από το ελληνικό κράτος.

«Με την μετανάστευση πήραν μιά σοβαρή απόφαση για τον εαυτό τους και την οικογένειά τους. Η απόφαση αυτή έχει συνέπειες. Το κόστος μπορεί να είναι η ψυχική ανασφάλεια των παιδιών, η αποξένωση από την πατρίδα, προβλήματα ταυτότητας, οικογενειακές συγκρούσεις, αδυναμία ταυτόχρονης ένταξης στο γερμανικό και ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα δίγλωσσης εκπαίδευσης και ενδεχόμενα αναλφαβητισμός σε δύο γλώσσες».

(Zografou 1997, σελ. 13 - 14).

Η ελληνική οικογένεια η οποία ζει στη Ο.Δ.Γ., δε συγκρίνεται ούτε με την ελληνική οικογένεια που ζει στην Ελλάδα, ούτε με τη Γερμανική

οικογένεια. Είναι ένας ξεχωριστός τύπος οικογένειας με δικούς της τρόπους συμπεριφοράς, με δικές της αξίες. Αυτό φαίνεται ιδιαίτερα στον τρόπο κοινωνικοποίησης των παιδιών τους, μέσα στην οικογένεια: Ακολουθούν τον τρόπο που οι ίδιοι γνώρισαν από τους γονείς τους, μέσα στο ελληνικό κοινωνικό περιβάλλον, χωρίς να λαμβάνουν υπόψη τους το κοινωνικό περιβάλλον της χώρας υποδοχής μέσα στο οποίο μεγαλώνουν και κινούνται τα παιδιά τους.

Αντίθετα με τους γονείς, τα παιδιά δείχνουν μεγαλύτερη ικανότητα προσαρμογής στο γερμανικό κοινωνικό περιβάλλον με λιγότερες προκαταλήψεις και επιφυλάξεις, χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι δεν διαταράσσεται η προσωπικότητά τους από την ταυτόχρονη ένταξη μέσα σε δύο πολιτισμούς.

Η διατάραξη της προσωπικότητας και του ψυχικού τους κόσμου, ενισχύεται και από την ανοργάνωτη εκπαιδευτική πολιτική του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος στη Γερμανία, που όχι μόνο δεν καλύπτει τις ανάγκες των παιδιών αλλά δίνει μιά μονόδρομη κατεύθυνση στα παιδιά που δεν είναι καμία άλλη από την επιστροφή στην πατρίδα.

Σκοπός αυτής της εργασίας είναι η εξέταση των προσωπικών, κοινωνικών και εκπαιδευτικών προβλημάτων που αντιμετωπίζουν τα παιδιά των Ελλήνων μεταναστών στη Γερμανία και να δοθεί μιά εικόνα της κοινωνικής και εκπαιδευτικής τους κατάστασης.

Μιά γενίκευση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν τα παιδιά αυτά δεν είναι δυνατή, γιατί τα Ελληνόπουλα που ζουν στη Γερμανία δεν αποτελούν μιά ομοιογενή ομάδα. Άλλα Ελληνόπουλα γεννήθηκαν και μεγάλωσαν στη Γερμανία και άλλα έζησαν τα πρώτα χρόνια της ζωής τους στην Ελλάδα και έπειτα οι γονείς τους τα πήραν κοντά τους στη Γερμανία. Είναι επίσης Ελληνόπουλα στη Γερμανία που φοιτούν μόνο σε γερμανικά σχολεία και άλλα που φοιτούν μόνο σε ελληνικά ή ταυτόχρονα και στα δύο.

Σ'αυτή την εργασία αναφέρομαι σε Ελληνόπουλα που ζουν στη Στουτγάρδη. Η εργασία αυτή βασίζεται στη βιβλιογραφία που αναφέρεται στο τέλος, στην πολυετή μου πείρα που απέκτησα στη Γερμανία ως παιδί μεταναστών και τέλος στην έρευνα που έκανα στη Στουτγάρδη.

- α) χρησιμοποιώντας γραπτό ερωτηματολόγιο και
- β) κάνοντας προσωπικές συνεντεύξεις με τα Ελληνόπουλα.
(Περισσότερα για την έρευνα βλέπε Β΄ μέρος : Μέθοδος έρευνας).

Η εργασία αποτελείται από έξι κεφάλαια:

Στο πρώτο κεφάλαιο περιγράφεται η οικογένεια στην Ελλάδα, ο τρόπος ζωής τους και ο τρόπος κοινωνικοποίησης των παιδιών τους. Επίσης γίνεται αναφορά στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα της Ελλάδας.

Στο δεύτερο κεφάλαιο σκιαγραφείται η οικογένεια των μεταναστών στη Γερμανία. Σ' αυτό το κεφάλαιο αναφέρονται μερικά από τα κυριότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα παιδιά των μεταναστών μεταξύ άλλων οι δυσκολίες τους για να αποκτήσουν την πολιτιστική τους ταυτότητα και γενικότερα οι συνθήκες που προκύπτουν από την ταυτόχρονη ύπαρξη μέσα σε δύο πολιτισμούς.

Ο τρόπος διαπαιδαγώγησης των Ελληνόπουλων στη Γερμανία, διαφέρει από αυτόν στην Ελλάδα. Οι λόγοι αυτής της διαφοράς αναφέρονται σ' αυτό το κεφάλαιο. Τέλος περιγράφονται οι άθλιες συνθήκες κατοικίας τους που επηρεάζουν πολύ την καθημερινή ζωή τους και συνεπώς τον τρόπο συμπεριφοράς τους.

Το τρίτο κεφάλαιο ασχολείται με την εκπαιδευτική κατάσταση των Ελληνόπουλων στη Γερμανία. Παρακολουθούμε τα Ελληνόπουλα στα γερμανικά σχολεία και στα ειδικά γερμανικά σχολεία, τα λεγόμενα Sonderschulen. Η ίδρυση των ελληνικών σχολείων και ο τρόπος λειτουργίας τους αποτελούν ένα μέρος του κεφαλαίου αυτού.

Το τέταρτο κεφάλαιο αναφέρεται στο πρόβλημα της διγλωσσίας που αντιμετωπίζουν τα ελληνόπουλα.

Διαπίστωσα κι εγώ προσωπικά κατά τις συνεντεύξεις μου με τα παιδιά, ότι υστερούν τόσο στην ελληνική όσο και στη γερμανική γλώσσα.

Η αναγκαιότητα της διαπολιτισμικής αγωγής τονίζεται στο τρίτο μέρος του κεφαλαίου αυτού.

Το πέμπτο κεφάλαιο αναφέρεται στην επαγγελματική κατάσταση των Ελληνόπουλων στη Γερμανία, όπου τονίζονται οι επαγγελματικές προτιμήσεις των παιδιών αυτών. Ο Σχολικός επαγγελματικός προσανατολισμός που λείπει από τα Ελληνικά σχολεία στη Γερμανία αποδεικνύεται ως πρόβλημα. Τα παιδιά επηρεάζονται από τις επιθυμίες των γονέων τους στο θέμα της επαγγελματικής τους επιλογής.

Τέλος το έκτο κεφάλαιο ασχολείται με την κοινωνική κατάσταση των Ελληνόπουλων στη Γερμανία. Εδώ τα παρακολουθούμε πώς περνούν τον ελεύθερο χρόνο τους στο σπίτι και εκτός σπιτιού, με τί ασχολούνται και τί τους ευχαριστεί να κάνουν.

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, τα Ελληνόπουλα δεν αποτελούν μία ομοιογενή ομάδα. Και σ' αυτό το κεφάλαιο θα δούμε το διαχωρισμό τους σε ομάδες:

- α) Ελληνόπουλα που συναναστρέφονται με Ελληνόπουλα και
- β) Ελληνόπουλα που συναναστρέφονται με Γερμανόπουλα.

Ο διαχωρισμός αυτός εξαρτάται πολύ από τη σχολική εκπαίδευση που ακολουθούν, αν φοιτούν δηλαδή σε γερμανικά ή ελληνικά σχολεία.

Το τελευταίο μέρος του κεφαλαίου αυτού αναφέρεται στο ρατσισμό, που σύμφωνα με τις μαρτυρίες των Ελληνόπουλων, ξέρουν ότι ο ρατσισμός υπάρχει, αλλά δεν τον έχουν γνωρίσει ακόμη.

I. 1. Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

«Χαρακτηριστικό της ελληνικής οικογένειας είναι η οικογενειακή συμβίωση και η στενή και καλή σχέση μεταξύ των μελών της. Τα κυρίως χαρακτηριστικά της είναι η αλληλοκατανόηση των μελών της, σεμνότητα και υπακοή των παιδιών απέναντι στους γονείς και το κοινό ενδιαφέρον των μελών να αντιπροσωπεύουν ο καθένας όλη την οικογένεια».

(Tellidis, E. (1984) : Σελ. 32)

Με την αύξηση της βιομηχανίας τις τελευταίες δεκαετίες, η οικογένεια στην Ελλάδα έχει αλλάξει στη δομή της. Έχει χάσει το χαρακτήρα της «μεγάλης οικογένειας». Ειδικά στις μεγάλες πόλεις της Ελλάδας, όπου οι περισσότερες οικογένειες ζουν σε μικρά διαμερίσματα και έχουν χαμηλό εισόδημα, δεν συναντούμε πιά πολυμελείς οικογένειες.

«Πέρα όμως από αυτή την αλλαγή της δομής της οικογένειας, οι Έλληνες δεν έχουν ξεχάσει τη σημασία του όρου «οικογένεια».

Γι' αυτούς η οικογένεια δεν είναι μόνο το ζεύγος και τα παιδιά τους, αλλά και οι γονείς τους, τα αδέρφια τους, οι θείοι και οι θείες τους. Όταν ο Έλληνας μιλάει για οικογένεια, εννοεί όλο το σόϊ του. Το αίσθημα του συνανήκειν έχει διατηρηθεί, ακόμη και σε περίπτωση που τα μέλη της οικογένειας δεν συζούν και δεν βλέπονται συχνά».

(Galanis, G. (1984) : Σελ. 65)

Σύμφωνα με τον Tellidis, E. όλα τα μέλη της οικογένειας είναι υποχρεωμένα να αλληλοϋποστηρίζονται ηθικά. Πολύ συχνά συγγενείς που ζουν σε μιά μεγαλούπολη ή στο εξωτερικό φιλοξενούν ανήψια, ξαδέρφια ή άλλους συγγενείς τους, δίνοντάς τους έτσι την ευκαιρία να ακολουθήσουν τις επαγγελματικές τους επιθυμίες. Ακόμη και στην αντιμετώπιση των προβλημάτων τους, οι Έλληνες καταφεύγουν στους συγγενείς τους, οι οποίοι πρόθυμα τους βοηθούν.

(Tellidis, E. (1984) : Σελ. 34)

«Η ζωή της ελληνικής οικογένειας είναι ανοιχτή και δεν αποτελεί έναν αυστηρά απομονωμένο ιδιωτικό χώρο. Η οικογένεια δεν απομονώνεται όταν έχει προβλήματα, αλλά αναζητά τη βοήθεια και την κατανόηση από φίλους και συγγενείς».

(Galanis, G. (1984) : Σελ. 66)

Συχνά βλέπουμε η οικογένεια στην Ελλάδα να παντρεύει ζευγάρια μέσω συνοικεσίου. Για μία γυναίκα ο γάμος και η οικογένεια σημαίνει την ολοκλήρωση της κοινωνικής της υποχρέωσης, για την οποία προετοιμάστηκε καλά στην οικογένειά της. Επίσης πιστεύει ότι με το γάμο θα ξεφύγει από την αυστηρότητα της μητέρας και τη συνεχή παρακολούθηση του πατέρα και του αδελφού.

Κοινή γνώμη των Ελλήνων, ακόμη και στις μέρες μας είναι ότι ο μοναδικός σκοπός στη ζωή μίας γυναίκας είναι ο γάμος.

Για τον άντρα ο γάμος και η οικογένεια σημαίνει απομάκρυνση από την αυταρχικότητα του πατέρα και η έναρξη του ρόλου του ως επικεφαλής της οικογενείας του.

Πολλές φορές το αντρόγυνο έχει διαφορετικές αντιλήψεις και ενδιαφέροντα με αποτέλεσμα τις συχνές συγκρούσεις μεταξύ τους.

Παρόλα αυτά όμως, η πλειοψηφία αποφεύγει το διαζύγιο.

Γενικά στην ελληνική κοινωνία, ο επιτυχής γάμος, η οικογένεια παράλληλα και η επαγγελματική επιτυχία θεωρούνται βασικά στοιχεία για μία ευτυχισμένη ζωή.

1.1. Διαπαιδαγώγηση και κοινωνικοποίηση των παιδιών στην Ελλάδα

Πατριαρχικές αξίες επηρεάζουν τη διαπαιδαγώγηση και κοινωνικοποίηση των παιδιών :

Πειθαρχία, ιθικότητα και υπακοή είναι τα χαρακτηριστικά στοιχεία που επικρατούν μέσα στην ελληνική οικογένεια. Σε χωριά και προάστια παρατηρούμε ότι η διαπαιδαγώγηση του αγοριού διαφέρει από αυτήν του κοριτσιού.

«Συχνά συναντάμε ακόμη και σε μεγάλες πόλεις τη διαφορά αυτή. Σε όλα όμως τα κοινωνικά στρώματα οι απαιτήσεις που έχουν οι γονείς από τα παιδιά καθώς και οι υποχρεώσεις των παιδιών απέναντι στους γονείς και αντίθετα, παραμένουν οι ίδιες : Τα παιδιά πρέπει να είναι υπάκουα, πρέπει να σέβονται τους γονείς και να είναι σεμνά. Η ισχύ αυτού του «νόμου» αρχίζει νωρίτερα στα κορίτσια.

Το κορίτσι σε προσχολική ηλικία ακόμη, πρέπει να βοηθά τη μητέρα στο σπίτι και μαθαίνει να φροντίζει τον αδελφό. Τα αγόρια σε σχολική ηλικία μαθαίνουν να είναι υπάκουα, δεν μαθαίνουν όμως να φροντίζουν την αδελφή.

Η αταξία του αγοριού συγχωρείται πιο εύκολα από αυτήν του κοριτσιού - αγόρια είναι! Τα κορίτσια πρέπει να τιμωρηθούν».

(Damanakis, M. (1978) : Σελ. 86)

Τα αγόρια από μικρά μαθαίνουν να λειτουργούν αυτόνομα και υπεύθυνα, μαθαίνουν να είναι δραστήρια έτσι που να μπορούν να φροντίζουν αργότερα την οικογένειά τους. Στην εφηβική ηλικία μπορούν άνετα να διασκεδάζουν, να έχουν σεξουαλικές σχέσεις, να καλούν κοπέλες στο σπίτι.

Αλλιώς είναι τα δικαιώματα των κοριτσιών.

Αυτά προετοιμάζονται από τις μητέρες τους, για το ρόλο τους αργότερα, ως γυναίκες, νοικοκυρές και μητέρες. Μαθαίνουν να υπακούουν τον άντρα - σύζυγο.

Η σχολική εκπαίδευση των κοριτσιών είναι δευτερεύον - κάποτε θα παντρευτούν!

«Αυτό δεν ισχύει σήμερα πιά, γιατί μιά καλή επαγγελματική εκπαίδευση ισοβαθεί με μιά καλή προίκα που δίνουν οι γονείς στα κορίτσια».

(Damanakis, M. (1978) : σελ. 87)

2. Η σχολική εκπαίδευση στην Ελλάδα

Ιστορική αναδρομή

Είναι γεγονός ότι η Ελλάδα ήταν ένα από τα λίγα κράτη της Ευρώπης που είχε στις αρχές του 19^{ου} αιώνα ένα μεγάλο αριθμό μαθητών και φοιτητών προερχόμενοι από οικογένειες εργατών και αγροτών και παράλληλα είχε ένα μεγάλο αριθμό αγραμμάτων.

Σύμφωνα με τον Kalraka, A. το ποσοστό των παιδιών των αγροτών και εργατών το 1963 ήταν περίπου 35% των φοιτητών της Ελλάδας και έως το 1979 - 80 το ποσοστό αυξήθηκε περίπου στο 42%.

(Kalraka, A. στο Bundes - anstalt fur Arbeit (1989) : Σελ. 57 - 58)

Από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα, για τους Έλληνες η μόρφωση και η εκπαίδευση έχουν πρωτεύοντα ρόλο στη ζωή τους.

Στην αρχαιότητα μιλούσαν για «παιδεία» και εννοούσαν όχι μόνο τη μόρφωση του πνεύματος αλλά και αυτή του σώματος.

Χρησιμοποιούσαν τον όρο «παιδεία» γιατί ο όρος «εκπαίδευση» δεν τους κάλυπτε επαρκώς.

Με τον όρο «παιδεία» εννοούσαν γενικά την «ανθρωποποίηση».

Αξιοθαύμαστο πως ο όρος παιδεία δεν έχασε το νόημά του κατά την τουρκοκρατία και πως μετά από αυτά τα 400 χρόνια εξακολουθούσε η παιδεία να πρωτεύει στη ζωή των Ελλήνων.

Μετά το 1830, όταν δημιουργήθηκε το νεοελληνικό κράτος, το κύριο μέλημα των Ελλήνων ήταν η ανάπτυξη του κράτους και το ενδιαφέρον για την εκπαίδευση προσωρινά οπισθοχώρησε. Σ' αυτό το σημείο άρχισε η διαμάχη δύο ομάδων όπου η μία προωθούσε την καθαρεύουσα ως γλώσσα καθημερινότητας ενώ η άλλη ομάδα προωθούσε τη δημοτική αφού αυτήν μιλούσε ο λαός. Αν και αρχικά επικράτησε η γνώμη της πρώτης, το 1976 κατοχυρώθηκε νομικά η δημοτική γλώσσα.

Στο τέλος του δεύτερου παγκοσμίου πολέμου (1940 έως 1949) η Ελλάδα ήταν κατεστραμένη ολοτελώς και η φτώχεια έπληττε το λαό. Το 28% του εργατικού πληθυσμού ασχολούνταν με τη γεωργία. Η βιομηχανία στην Ελλάδα άργησε να αναπτυχθεί αλλά και αργότερα αποτελούνταν μόνο από μικρές επιχειρήσεις. Το 60% αυτών ήταν στην Αθήνα, το 30% στη Θεσ/νίκη και το υπόλοιπο 10% σε μικρότερες πόλεις, όπως Πάτρα, Βόλο κλπ.

(Deutsch lernen : Zeitschrift Nr. 2/82, Σελ. 16).

Η καθυστέρηση της βιομηχανικής ανάπτυξης της χώρας, οδήγησε σε λιγοστές θέσεις εργασίας για άτομα εκπαιδευμένα και εξειδικευμένα στην επιχείρηση. Αυτό φαίνεται και από το γεγονός, ότι δεν υπήρχαν ακόμη στην Ελλάδα επαγγελματικά σχολεία. Η ανάγκη να δημιουργηθούν τεχνικά και επαγγελματικά σχολεία φάνηκε με αποτέλεσμα να λειτουργούν μέχρι σήμερα τέτοια σχολεία (λύκεια).

Η αποφοίτηση από αυτά τα τεχνικά και επαγγελματικά λύκεια καθώς και η ακαδημαϊκή εκπαίδευση και τότε και σήμερα είναι προϋπόθεση για μία θέση εργασίας, είτε στο δημόσιο είτε στον ιδιωτικό

τομέα. Η κοινωνική άνοδος όμως, σύμφωνα με τα ελληνικά δεδομένα είναι εφικτή μόνο με μία ακαδημαϊκή εκπαίδευση.

Αυτός είναι και ο λόγος που οι περισσότεροι Έλληνες επιδιώκουν για τα παιδιά τους την ακαδημαϊκή εκπαίδευση.

2.1. Το σχολικό σύστημα στην Ελλάδα μετά το 1976

Το 1976 πραγματοποιήθηκαν σημαντικές αλλαγές στο σχολικό σύστημα της Ελλάδας.

«Σκοπός ήταν :

α) Να τεθεί τέλος στον ανεξέλεγκτο αριθμό αποφοίτων, οι οποίοι δεν μπορούσαν να απορροφηθούν από τα Πανεπιστήμια και

β) Ο αριθμός των ακαδημαϊκών αποφοίτων έπρεπε επίσης να περιοριστεί, γιατί η «υπερπαραγωγή» ακαδημαϊκών θα είχε ως αποτέλεσμα την υποτίμηση των απότερων και ανώτατων ιδρυμάτων και γενικότερα της επιστημονικής εκπαίδευσης».

(Bouzakis, J. (1981) : Σελ. 117)

Οι βασικότερες αλλαγές είναι οι εξής:

- Παρέμεινε το εξαετή δημοτικό σχολείο, καταργήθηκαν όμως οι προαγωγικές εξετάσεις για την εισαγωγή στο Γυμνάσιο.
- Το εξαετή γυμνάσιο χωρίστηκε σε τρεις τάξεις Γυμνασίου και τρεις τάξεις Λυκείου.

Η εισαγωγή στο Λύκειο γινόταν ύστερα από εξετάσεις.

- Ιδρύθηκαν τεχνικά και επαγγελματικά λύκεια.

Αυτή ήταν μιά από τις σημαντικότερες αλλαγές.

- Η εισαγωγή των μαθητών σε ένα από τα τρία είδη λυκείων γίνεται έπειτα από εξετάσεις οι οποίες διαφέρουν μεταξύ τους ανάλογα με το είδος του λυκείου.

Άλλες είναι οι εξετάσεις για το γενικό λύκειο και άλλες για το τεχνικό και επαγγελματικό.

- Η εισαγωγή των μαθητών στα πανεπιστήμια γίνεται με πανελλαδικές εξετάσεις.

Από το 1976 έως σήμερα έγιναν και άλλες ανακατατάξεις στο σχολικό σύστημα, όπως:

- Το 1982/83 αποφασίστηκε η κατάργηση των εισαγωγικών εξετάσεων στο γυμνάσιο.

Μετά το δημοτικό σχολείο, κάθε μαθητής προάγεται χωρίς εισαγωγικές εξετάσεις στην πρώτη τάξη του Γυμνασίου.

- Στην Τρίτη τάξη του λυκείου εισήχθησαν τέσσερις δέσμες και κάθε μαθητής έπρεπε να ενταχθεί σε κάποια από αυτές.

2.2. Η σημασία της σχολικής και ακαδημαϊκής εκπαίδευσης των παιδιών για τους γονείς

Για τους Έλληνες γονείς η σχολική εκπαίδευση των παιδιών τους καθώς και η εισαγωγή τους σε ανώτερο / τατο εκπαιδευτικό ίδρυμα έχει μεγάλη σημασία. Το γεγονός να γίνει κάποιος «ακαδημαϊκός» σημαίνει κοινωνική άνοδος (σύμφωνα με τα δεδομένα της ελληνικής κοινωνίας).

Γι'αυτό και όλες οι προσπάθειες των γονέων για τα παιδιά τους στρέφονται προς αυτή την κατεύθυνση.

Πρέπει να τονιστεί ότι στην Ελλάδα η μόνη «μεγάλη επιχείρηση» είναι το κράτος και η επιδίωξη για μία θέση στο δημόσιο γίνεται με κάθε μέσο. Γι'αυτό και κάθε κενό στη δημόσια εκπαίδευση καλύπτεται από ιδιωτική πρωτοβουλία. Είναι το «καλοστημένο» σύστημα των φροντιστηρίων, τα οποία προσφέρουν βοήθεια σε παιδιά που έχουν σχολικές ελλείψεις και τα υποστηρίζουν στις σχολικές προσπάθειές τους. Πάρα πολλοί γονείς διαθέτουν ένα σεβαστό χρηματικό ποσό στέλνοντας τα παιδιά τους σε φροντιστήρια, προκειμένου να επιτευχθεί ο σκοπός τους, που είναι η επιτυχία στις πανελλήνιες εξετάσεις.

Τα φροντιστήρια έχουν γίνει μέρος της ελληνικής πραγματικότητας και μάλιστα σε τέτοιο βαθμό που επικρατεί γενικώς η αντίληψη ότι, εάν δεν παρακολουθήσει κάποιος μαθητής μαθήματα φροντιστηρίου, η επιτυχία του στις πανελλήνιες εξετάσεις θεωρείται απίθανη.

II. Η ΖΩΗ ΣΤΗΝ ΞΕΝΙΤΕΙΑ

1. Μέθοδος έρευνας

Η παρούσα εργασία βασίζεται κυρίως στα στατιστικά στοιχεία που προέκυψαν από την έρευνά μου, στην προσωπική μου εμπειρία ως παιδί μεταναστών στη Γερμανία και στο μεγάλο ενδιαφέρον μου που τρέφω γι' αυτό το θέμα.

Οι περισσότεροι πίνακες που θα ακολουθήσουν προέκυψαν από την έρευνα η οποία χωρίζεται σε δύο μέρη:

A : Το γραπτό ερωτηματολόγιο και

B : Την προσωπική συνέντευξη

A : Κατά τη σύνταξη του ερωτηματολογίου έλαβα σε πρώτη γραμμή υπόψη μου τα ρεαλιστικά και καθημερινά προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα Ελληνόπουλα στη Γερμανία.

Τα προβλήματα αυτά, τα γνώριζα καλά αφού κι εγώ προσωπικά βρέθηκα αντιμέτωπη μ' αυτά. Μελετώντας τη βιβλιογραφία που αναφέρεται στο τέλος της εργασίας, διαπίστωσα και μερικά άλλα προβλήματα, άγνωστα σε μένα που επίσης έλαβα υπόψη μου κατά τη σύνταξη του ερωτηματολογίου.

Τα 110 ερωτηματολόγια δώθηκαν σε μαθητές και μαθήτριες, ηλικίας 15 έως 18 ετών, των λυκείων της Στουτγάρδης. Από τα ερωτηματολόγια αυτά αξιολογήθηκαν τα 62 ενώ τα υπόλοιπα 48 ήταν ανεπαρκώς συμπληρωμένα.

Δύο λόγοι με οδήγησαν στο να συναχθεί το ερωτηματολόγιο στη γερμανική γλώσσα:

α) Πολλά Ελληνόπουλα ζουν εδώ και πολλά χρόνια στη Γερμανία και κατέχουν καλά τη γερμανική γλώσσα και

β) Ήθελα να διαπιστώσω το πόσο καλά την κατέχουν.

Διαπίστωσα ότι η πλειοψηφία έχει ελλείψεις στη γερμανική γλώσσα.

B : Οι προσωπικές συνεντεύξεις ήταν 45 στο σύνολό τους. 3 από τους ερωτώμενους είναι μαθητές του γερμανικού γυμνασίου (Gymnasium), 6 του γερμανικού θετικού σχολείου (Realschule), 21 του κυρίου σχολείου (Hauptschule), 8 του τεχνικού σχολείου (Berufsschule) και 7 είναι εργαζόμενοι κάποιας επιχείρησης και εργοστασίου. Τα Ελληνόπουλα που ερωτήθηκαν είναι ηλικίας 16 έως 21 ετών. Τα κορίτσια αποτελούσαν την πλειοψηφία, αναλογία 2 : 1.

Οι συνεντεύξεις έγιναν στην ελληνική γλώσσα γιατί ήθελα να διαπιστώσω το επίπεδό τους στην ελληνική γλώσσα.

Διαπίστωσα ότι οι ερωτώμενοι δεν κατείχαν επαρκώς την ελληνική γλώσσα και ότι έχουν πολλές ελλείψεις.

Πρέπει όμως να τονίσω ότι τα παιδιά αυτά με πολύ ενδιαφέρον και διάθεση απάντησαν στις ερωτήσεις και θα ήθελα να τους ευχαριστήσω θερμά γι' αυτή την προσφορά τους στην έρευνα.

1.2. Η οικογένεια των Ελλήνων μεταναστών στη Γερμανία

Η κοινωνική κατάσταση των Ελλήνων μεταναστών στη Γερμανία μπορεί να περιγραφεί ως εξής:

- Η ανεπαρκής σχολική και επαγγελματική εκπαίδευσή τους, τους αναγκάζει συχνά να δέχονται ανθυγιεινές και χαμηλόμισθες θέσεις εργασίας.
- Οι συνθήκες κατοικίας τους είναι άθλιες και δεν συγκρίνονται μ'αυτές των Γερμανών.
- Ζουν συνεχώς με το φόβο να απολυθούν από τη δουλειά τους. Η σκέψη αυτή, να μένουν δηλαδή άνεργοι στη Γερμανία τους τρομάζει.
- Η σχεδόν ανύπαρκτη επαφή με το γερμανικό λαό, συμβάλλει στην απομόνωσή τους πράγμα που εμποδίζει την εκμάθηση της γερμανικής γλώσσας.

Οι άθλιες εργατικές συνθήκες, ο φόβος, η ανασφάλεια, η κοινωνική απομόνωση, το πρόβλημα της εξασφάλισης του μέλλοντος των παιδιών τους, διάφορες ψυχικές και σωματικές ασθένειες χαρακτηρίζουν τη ζωή των Ελλήνων εργαζομένων στη Γερμανία.

«Η Ελληνική οικογένεια στη Γερμανία δεν είναι ολοκληρωμένη και δεν προσφέρει στα παιδιά όλες τις δυνατότητες κοινωνικοποίησης.

Αν το παιδί έχει τη δύναμη, προσπαθεί μόνο του να δραστηριοποιηθεί και να γίνει αυτόνομο, αρχίζοντας να έχει επαφή με τα παιδιά των γερμανών».

(Diakonisches Werk (Hrsg.) 1976, Σελ. 14)

«Η κατάσταση των παιδιών των Ελλήνων μεταναστών διαφέρει από αυτή των γονέων τους. Η μετανάστευση και η ένταξη των γονιών στο εργατικό προσωπικό της Γερμανίας, παράλληλα με τα προβλήματα προσαρμογής τους στο γερμανικό κοινωνικό σύστημα και περιβάλλον έχει φοβερές συνέπειες στη ζωή των παιδιών τους. Για τα παιδιά η ζωή στα εθνικά γκέτο οδηγεί σε κοινωνικοπολιτιστική αστάθεια, αφού δεν μπορούν να προσαρμοστούν ούτε στον πολιτισμό της πατρίδας τους, αλλά ούτε και στον πολιτισμό της χώρας υποδοχής.

Κοινωνικοποιούνται δηλαδή με έναν τρόπο που δεν αρμόζει στα δεδομένα της Ελλάδας, ούτε στα δεδομένα της Γερμανίας.

Αυτό φαίνεται και στη γλώσσα : υπάρχουν τόσο ελλείψεις στην ελληνική όσο και στη γερμανική».

(Krasberg, U. (1979) : Σελ. 73)

Καθώς οι γονείς εργάζονται όλη την ημέρα, δημιουργείται το πρόβλημα της επίβλεψης των παιδιών. Συχνά το μεγαλύτερο παιδί επιβλέπει το μικρότερο. 42,2% των κοριτσιών που ερωτήθηκαν και 40,4% των αγοριών δήλωσαν ότι επιβλέπουν τα μικρότερα αδέρφια τους όταν οι γονείς απουσιάζουν και πως αυτό «τους κλέβει» τον ελεύθερό τους χρόνο.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ	ΑΓΟΡΙΑ	ΚΟΡΙΤΣΙΑ
	%	%
ΝΑΙ	40,40	42,28
ΟΧΙ	59,60	57,72
ΣΥΝΟΛΟ	100,00	100,00

Πίνακας 1 : Επίβλεψη των μικρότερων αδελφών

Η μετανάστευση άλλαξε το ρόλο της γυναίκας μετανάστριας μέσα στην οικογένειά της. Παύει να έχει το ρόλο μόνο της μητέρας, της νοικοκυράς και της συζύγου. Ανήκει και αυτή στο εργατικό προσωπικό της Γερμανίας και συνεισφέρει στην οικονομική στήριξη της οικογένειας. Γενικά είναι οικονομικά ανεξάρτητες γυναίκες και έχουν ενισχυμένη την αυτοπεποίθησή τους.

Επάγγελμα	Πατέρας %	Μητέρα %
Εργάτης/τρια	60,19	56,60
Ειδικευμένος/μένη Εργάτης / τρια	18,45	3,77
Υπάλληλος	0,97	0,00
Ελεύθερος / η Επαγγελματίας	19,42	16,05
Συνταξιούχος/ουχα	0,97	0,94
Οικιακά	-	22,64
ΣΥΝΟΛΟ	100,00	100,00

Πίνακας 2 : Επαγγελματική κατάσταση των Ελλήνων μεταναστών

Τα παιδιά που ερωτήθηκαν, πέρα από τα παραπάνω στοιχεία που μας έδωσαν, δήλωσαν ότι όχι μόνο οι μητέρες τους δουλεύουν και βοηθούν την οικογένεια οικονομικά, αλλά και ότι οι πατέρες τους βοηθούν τις συζύγους τους στις οικιακές δουλειές, πράγμα που σπάνια συναντάται στην Ελλάδα.

1.3. Η διαπαιδαγώγηση των Ελληνόπουλων στη Γερμανία

Η συμπεριφορά και η στάση των Ελληνόπουλων στη Γερμανία εξαρτάται κυρίως από τις αντιλήψεις και τις μεθόδους διαπαιδαγώγησης των γονέων τους.

Η συμπεριφορά των γονέων απέναντι στα παιδιά χαρακτηρίζεται συχνά ως ασταθής και γεμάτη αντιθέσεις. Η διαπαιδαγώγηση των παιδιών θεωρείται κυρίως υποχρέωση της μητέρας, ενώ ο πατέρας αναλαμβάνει μόνο την τιμωρία ή την αμοιβή των πράξεών τους.

Αυτό παρατηρήθηκε και σε νεώτερα ζευγάρια που γεννήθηκαν και μεγάλωσαν στη Γερμανία.

Όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενο κεφάλαιο η διαπαιδαγώγηση του αγοριού είναι διαφορετική από αυτή του κοριτσιού, ενώ δηλαδή τα κορίτσια προετοιμάζονται για το ρόλο τους ως μητέρες και σύζυγοι, τα αγόρια μαθαίνουν να είναι δραστήρια και αυτόνομα για να μπορούν αργότερα να τρέφουν και να υπερασπίζονται τον εαυτό τους και την οικογένειά τους.

Σύμφωνα με τον Tellidis, E. η τήρηση αυτού του τρόπου διαπαιδαγώγησης γίνεται συνειδητά, έτσι ώστε να μεταφερθεί η «πολιτιστική κληρονομιά» της Ελλάδας από τους γονείς στα παιδιά, ακόμη και όταν ζουν σε ξένο κράτος.

(Βλέπε Tellidis, E. (1984). Σελ. 32)

Μεγάλη επιφύλαξη τρέφουν οι γονείς απέναντι στους γερμανικούς παιδικούς σταθμούς:

«Ενώ από τη μιά μεριά οι γονείς επιθυμούν να επισκέπτονται τα παιδιά τους τον παιδικό σταθμό θεωρώντας τον προετοιμασία για το σχολείο και ευκαιρία προσαρμογής στο γερμανικό κοινωνικό περιβάλλον, από την άλλη διαμαρτύρονται για τους εκεί τρόπους συμπεριφοράς και κοινωνικοποίησης. Φοβούνται την αποξένωση των παιδιών τους».

(Chatzinikolaou - Marasli, V. (1987) : Σελ. 268 - 269)

Οι γονείς κατά την προσπάθειά τους να διαπαιδαγωγήσουν και να κοινωνικοποιήσουν τα παιδιά τους ξεκινούν από τις δικές τους αντιλήψεις και εμπειρίες καθώς και από τους τρόπους συμπεριφοράς και κοινωνικοποίησης που οι ίδιοι γνώρισαν από τους γονείς τους και την ελληνική κοινωνία, χωρίς να λάβουν υπόψη τους ότι τα παιδιά τους ζουν σε γερμανικό περιβάλλον που διαφέρει πολύ από το ελληνικό.

Σύμφωνα με τον Galanis, G., τα Ελληνόπουλα στην επαφή τους με τους γερμανούς συμμαθητές τους, γνωρίζουν στάσεις και συμπεριφορές που αντιλέγουν σ'αυτές που γνώρισαν από τους γονείς τους. Τα Ελληνόπουλα σε αντίθεση με τους γονείς τους είναι πιά ανοιχτά απέναντι στη γερμανική κοινωνία και χωρίς προκαταλήψεις. Αυτό συχνά προκαλεί διαμάχες μεταξύ γονέων και παιδιών. Πρόθυμα τα Ελληνόπουλα μιμούνται συμπεριφορές γερμανών συμμαθητών τους, θέλοντας έτσι να αποφύγουν το ρόλο του αποδιοπομπαίου τράγου. Συχνά καταπατούν τις ελληνικές αξίες, τα ήθη και έθιμα, τη θρησκεία και την πολιτιστική ταυτότητα, δηλαδή όλα αυτά που οι γονείς τους με κάθε μέσο προσπαθούν να διατηρήσουν και να κρατήσουν ζωντανά στην ξενιτειά. Αποτέλεσμα αυτής της «κόντρας» μεταξύ γονέων και παιδιών στις περισσότερες περιπτώσεις είναι η αποξένωση και απομάκρυνση των παιδιών από τους γονείς.

(Galanis, G. (1984), Σελ. : 43)

26,98% των κοριτσιών και 34,09% των αγοριών απάντησαν ότι θα ήθελαν να ζουν χώρια από τους γονείς τους. Ως κυριότερο λόγο δήλωσαν τις διαφορετικές αντιλήψεις των γονέων τους σε ότι αφορά τον ελεύθερο χρόνο τους, το σχολείο, το επάγγελμα και τις σεξουαλικές σχέσεις.

Θα θέλατε να ζήτε χωριστά από την οικογένειά σας;	ΑΓΟΡΙΑ	ΚΟΡΙΤΣΙΑ
ΝΑΙ	34,09	26,98
ΟΧΙ	65,91	73,02
ΣΥΝΟΛΟ	100,00	100,00

Πίνακας 3 : Χωρισμός από την οικογένεια

Σύμφωνα με τον Galanis, G., κατά την εφηβική ηλικία, η αποξένωση / απομάκρυνση των παιδιών από τους γονείς γίνεται όλο και πιά αναγκαία, γιατί σ'αυτή τη δύσκολη φάση της ζωής τους, όπου αρχίζουν οι πρώτες επαφές με το άλλο φύλλο και οι πρώτες σεξουαλικές εμπειρίες, οι γονείς δεν βρίσκονται κοντά τους. Για την ελληνική κοινωνία όλα τα θέματα γύρω από το σεξ είναι ταμπού.

(Galanis, G. (1984) : Σελ. 45)

	ΑΓΟΡΙΑ %		ΔΕΝ ΚΑΝΩ ΔΗΛΩΣΕΙΣ
	ΝΑΙ	ΟΧΙ	
Συζητάτε με τους γονείς σας για σεξουαλικά θέματα;	34,09	63,64	2,27
Έχετε σύντροφο;	68,18	31,82	0,00
Επιτρέπεται η σύντροφός σας να σας επισκέπτεται στο σπίτι;	77,27	18,18	4,55

Πίνακας 4 : Σεξουαλικότητα των αγοριών

55,56% των κοριτσιών και 63,64% των αγοριών απάντησαν ότι δεν μπορούν να συζητήσουν με τους γονείς τους για τα σεξουαλικά θέματα που τους απασχολούν.

Για ένα κορίτσι είναι ακόμη πιά δύσκολο να συζητήσει με τους γονείς της τέτοια θέματα, αυτό θα σήμαινε ασέβεια απέναντί τους.

49,21% των κοριτσιών και 31,8% των αγοριών δήλωσαν ότι δεν έχουν σύντροφο, όμως και να είχαν δεν θα μπορούσαν να τις / τους καλέσουν στο σπίτι. (57,14% των κοριτσιών και 18,18% των αγοριών).

	ΚΟΡΙΤΣΙΑ %		ΔΕΝ ΚΑΝΩ ΔΗΛΩΣΕΙΣ
	ΝΑΙ	ΟΧΙ	
Συζητάτε με τους γονείς για σεξουαλικά θέματα;	42,86	55,56	1,58
Έχετε σύντροφο;	44,44	49,21	6,35
Επιτρέπεται ο σύντροφός σας να σας επισκέπτεται στο σπίτι;	39,68	57,14	3,18

Πίνακας 5 : Σεξουαλικότητα των κοριτσιών

1.4. Μερικά από τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα Ελληνόπουλα στη Γερμανία

Η πλειοψηφία των Ελλήνων που ζουν στη Γερμανία μετανάστευσαν με μόνο σκοπό την εργασία και την οικονομική αποκατάστασή τους. Αυτό σημαίνει ότι ο χρόνος που διαθέτουν για τα παιδιά τους είναι λιγοστός. Πολλά Ελληνόπουλα ηλικίας 14 έως 23 ετών που ζουν σήμερα στη Γερμανία, έζησαν τα πρώτα χρόνια της ζωής τους σε συγγενείς τους στην Ελλάδα.

«Αυτά τα παιδιά γνώρισαν σε μία σημαντική και κρίσιμη ηλικία της ζωής τους, την προνηπιακή, ραγδαίες αλλαγές. Σχεδόν όλα αυτά τα παιδιά γεννήθηκαν στη Γερμανία και έπειτα οι γονείς τα εμπιστεύτηκαν σε συγγενείς τους στην Ελλάδα. Αυτό σημαίνει αλλαγή του Κράτους, του κλίματος, του περιβάλλοντος και το πιο σημαντικό αλλαγή της οικογένειας.

Όταν τα παιδιά μπήκαν στην νηπιακή και σχολική ηλικία οι γονείς τα ξαναπήραν κοντά τους στη Γερμανία και οι αλλαγές που γνώρισαν τότε, επαναλαμβάνονται».

(Chantzinikolaou - Marasli, V. (1987) : Σελ. 255)

37,5% των Ελληνόπουλων που ερωτήθηκαν γεννήθηκαν στην Ελλάδα. 57,4% αυτών επέστρεψαν στη Γερμανία σε ηλικία των τριών ετών.

60,8% αυτών άρχισαν να μαθαίνουν τη γερμανική γλώσσα σε ηλικία των τεσσάρων ετών.

53,2% επισκέφθηκαν τον παιδικό σταθμό.

Πρωτοβάθμια κοινωνικοποιήθηκαν αυτά τα παιδιά στην Ελλάδα. Η διαδικασία της δημιουργίας της σχέσεως μεταξύ μητέρας - παιδιού διακόπτεται νωρίς και ίσως αυτό να γεννά αργότερα τις διαμάχες μεταξύ παιδιών και γονέων. Η δευτεροβάθμια κοινωνικοποίησή τους επηρεάζεται από την πρωτοβάθμια. Σε όλα αυτά τα Ελληνόπουλα η πρωτοβάθμια

κοινωνικοποίηση διακόπηκε. Επέστρεψαν στη Γερμανία και έπρεπε να προσαρμοστούν σε διαφορετικούς τρόπους συμπεριφοράς, σε νέο περιβάλλον, έπρεπε να μάθουν τη γερμανική γλώσσα και την επικοινωνία με ένα διαφορετικό λαό με άλλη νοοτροπία, άλλα ήθη και έθιμα.

Ένα άλλο μέρος των Ελληνόπουλων, ζει στη Γερμανία, από τότε που γεννήθηκαν. Αυτών η πρωτοβάθμια κοινωνικοποίηση δεν διακόπηκε και δεν υπέστησαν αλλαγές κατά τη διαπαιδαγώγησή τους. «Το γεγονός, ότι αυτοί οι νέοι μπόρεσαν να δημιουργήσουν μιά σχέση με τους γονείς τους, γεμάτη εμπιστοσύνη, τους βοήθησε να αναπτύξουν το αίσθημα της βεβαιότητας και της αυτοπεποίθησης. Αυτά τα παιδιά δεν είχαν το φόβο του αποχωρισμού, γιατί επισκέφθηκαν τον παιδικό σταθμό, ο οποίος αποτελεί τον πρώτο αποχωρισμό από τους γονείς τους. Αυτό σημαίνει ότι οι συνθήκες ζωής τους, τους βοηθούν να σταθεροποιηθεί η προσωπικότητα και η αυτοπεποίθησή τους».

(Chantzinikolaou - Marasli, V. (1987) : Σελ. 259)

Διακρίνουμε διάφορες ομάδες Ελληνόπουλων που ζουν στη Γερμανία και κάθε ομάδα αντιμετωπίζει άλλες δυσκολίες. Έχουμε την ομάδα των κοριτσιών και αυτή των αγοριών (η διαφορά τους βρίσκεται στον τρόπο διαπαιδαγώγησης), έχουμε την ομάδα των Ελληνόπουλων που γεννήθηκαν και μεγάλωσαν στη Γερμανία και αυτήν των Ελληνόπουλων που γεννήθηκαν στη Γερμανία, αλλά έζησαν κάποιο χρονικό διάστημα στην Ελλάδα (οι διαφορές επισημάνθηκαν παραπάνω).

Με βάση τα παραπάνω μπορούμε να συμπεράνουμε πως δεν θα΄ταν σωστό να βλέπουμε τα Ελληνόπουλα της Γερμανίας σαν σύνολο και να εξετάζουμε παρομοίως τα προβλήματά τους. Η πιθανότητα να παραβλέψουμε σημαντικούς παράγοντες θα΄ταν πολύ μεγάλη.

2. Πολιτισμός και πολιτιστική ταυτότητα

Είναι πολύ δύσκολο να δωθεί ο ορισμός των λέξεων «πολιτισμός» και «πολιτιστική ταυτότητα».

«Αρχικά ας απομακρυνθούμε από την έννοια του όρου «πολιτισμός» που νοείται ως τέχνη και δημιουργία, αριστουργήματα και αξιοθέατα ενός λαού. Για να εξηγήσουμε τον όρο «πολιτισμό» όπως εμείς θέλουμε και όπως αρμόζει στο θέμα, χρειαζόμαστε έναν δυναμικό όρο, ο οποίος μπορεί να περιγράψει ένα συνεχώς κινούμενο σύστημα».

(Καίρακα, Α. (1986) : Σελ. 22)

Πολιτισμός σύμφωνα με το θέμα που εξετάζεται εδώ, σημαίνει ο κοινωνικός τρόπος ζωής, τα ήθη και έθιμα τα οποία συναντούμε όχι μόνο στα μέλη μίας κοινωνίας, αλλά και στην τέχνη, την επιστήμη, την πρόοδο και την εξέλιξη μίας κοινωνίας. Ο πολιτισμός εδώ μπορεί να χαρακτηριστεί ως μία μεγάλη διαδικασία όπως και η πολιτιστική ταυτότητα.

Η απόκτηση της πολιτιστικής ταυτότητας για τα Ελληνόπουλα που ζουν στη Γερμανία είναι μία δύσκολη διαδικασία, πολύ κουραστική και απαιτεί πολύ χρόνο. Επηρεάζεται από πρότυπα διαπαιδαγώγησης και κοινωνικοποίησης καθώς και από τις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες της Γερμανίας. Συνεπώς την πολιτιστική ταυτότητα των Ελληνόπουλων δεν μπορούμε να την δούμε απομονωμένα από τη Γερμανία. «Η ανάπτυξη της προσωπικότητας των αλλοδαπών παιδιών και συνεπώς της πολιτισμικής ταυτότητας πραγματοποιείται σε ένα χώρο, ο οποίος επηρεάζεται από δύο, εν μέρει αντιφατικούς πολιτισμούς, τον πολιτισμό που εκφράζει το σύστημα αξιών της οικογένειας, δηλαδή της χώρας προέλευσης και το σύστημα αξιών της χώρας υποδοχής».

(Ζογραφου, Α. (1997) : Σελ. 39)

Ο φόβος των Ελλήνων γονέων ότι τα παιδιά τους θα μπορούσαν να επηρεαστούν πολύ από το γερμανικό κοινωνικό σύστημα, ενισχύει τις

προσπάθειές τους να φυλάξουν την πολιτιστική τους ταυτότητα. Κι εδώ οι γονείς παραβλέπουν το γεγονός ότι η κοινωνικοποίηση των παιδιών τους συμβαίνει εντός του κοινωνικού περιβάλλοντος της χώρας υποδοχής.

Αποτέλεσμα αυτού είναι να νιώθουν τα παιδιά φοβερά πιεσμένα να προσαρμοστούν τόσο στον πολιτισμό της οικογενείας τους, όσο και στον πολιτισμό της Γερμανίας.

«Ειδικά για τους νέους που προέρχονται από εθνικές πολιτιστικές μειονότητες, δημιουργούνται συνεχώς δυσκολίες, πολλές φορές αξεπέραστες καταστάσεις, όπου αντιλέγουν οι αξίες και τα ήθη της μειονότητας αυτής με τις αξίες και τα ήθη της χώρας υποδοχής όπου ζουν και κινούνται...».

(Nieke, W. (1991), Σελ. : 17)

2.1. Οι συνθήκες κατοικίας των μεταναστών

Δυσμενείς είναι οι συνθήκες κατοικίας των Ελλήνων μεταναστών στη Γερμανία.

«Σύμφωνα με τον Zieris, ως δυσμενείς συνθήκες κατοικίας θα μπορούσε να χαρακτηρίσει κανείς μεταξύ άλλων : τον περιορισμένο χώρο κατοικίας, ανεπαρκή εξοπλισμό της κουζίνας, τουαλέτας, εγκατάστασης νερού και κεντρικής θέρμανσης, κακή εγκατάσταση της κατοικίας (κρύα και υγρή κατοικία), ακριβό νοίκι και υποβαθμισμένη περιοχής κατοικίας».

(Zieris στο Zografou, (1997) : Σελ. 35)

«Μιά έρευνα του Hotomanidis στο Κίελο επιβεβαιώνει την παραπάνω κατάσταση:

14% των Ελληνόπουλων σχολικής ηλικίας είχαν δικό τους υπνοδωμάτιο, το 86% κοιμόταν σε ένα χώρο με τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας. Σε σπάνιες περιπτώσεις υπήρχε ένα σαλόνι. Το 54% των γονέων παραπονιόταν ότι τα παιδιά τους δεν μπορούσαν ανενόχλητα να ασχοληθούν με τις ασκήσεις του σχολείου, επειδή έλλειπε ο αναγκαίος χώρος».

(Hotomanidis στο Zografou, (1997) : Σελ. 36)

«Μιά άλλη έρευνα στη Βόρεια Ρηνανία Βεσφαλία διαπίστωσε ότι η κατάσταση κατοικίας των ελλήνων εργατών ήταν οι εξής :

Κουζίνα και 1 δωμάτιο	4	0,8%
Κουζίνα και 2 δωμάτια	103	21,4%
Κουζίνα και 3 δωμάτια	220	45,2%
Κουζίνα και 4 δωμάτια	130	26,6%
Κουζίνα και 5 δωμάτια	3	5,4%
	487	100,0%

(Zografou, (1997) : σελ. 36)

Από αυτούς το 45,2% είχε μιά κλειστή κατοικία. Μόνο το 77% είχε μιά δική του τουαλέτα. Το 42,7% διέθετε ένα λουτρό. Κεντρική θέρμανση είχε μόνο το 27% των κατοικιών των οικογενειών.

(Bograkos (1979) : Σελ. 28 - 29, στο Zografou (1997) : Σελ. 36)

Σύμφωνα με τον Zografou, αυτή η κατάσταση οφείλεται στις περιορισμένες δυνατότητες επιλογής λόγω έλλειψης κατοικιών, στις περιορισμένες απαιτήσεις των αλλοδαπών αναφορικά με την κατοικία και τις εγκαταστάσεις υγιεινής και οι οικονομικές θυσίες για τη σύντομη επιστροφή στην πατρίδα.

(Βλέπε Zografou (1997) : Σελ. 36)

Η ίδια κατάσταση διαπιστώθηκε κατά τις συνεντεύξεις με τα Ελληνόπουλα της Στουτγάρδης. Οι συνθήκες κατοικίας τους δεν

συγκρίνονται μ'αυτές των Γερμανών συνομιλήκων τους πράγμα που κάνει τα Ελληνόπουλα να αισθάνονται μειονεκτικά. Ο περιορισμένος χώρος επηρεάζει αρνητικά την ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους αφού δεν διαθέτουν τον ιδιωτικό τους χώρο για να τον διαμορφώσουν όπως αυτά θέλουν.

Σίγουρα αρνητικές είναι και οι επιδράσεις και στις σχολικές επιδώσεις των παιδιών, αφού δεν έχουν έναν χώρο όπου μπορούν ανενόχλητα να μελετήσουν και να συγκεντρωθούν στα μαθήματά τους.

«Ταυτόχρονα η εν λόγω κατάσταση μειώνει σημαντικά την εκτίμηση και το σεβασμό των παιδιών απέναντι στους γονείς τους».

(Zografou, (1997) : Σελ. 37)

III. ΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ΣΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

1. Η δημιουργία των Ελληνικών σχολείων στη Γερμανία

Όταν το Μάρτιο του 1960 υπογράφηκε η συμφωνία μεταξύ του τότε Βασιλείου της Ελλάδας και της Ο.Δ.Γ., δεν υπολόγιζε καμία από τις δύο χώρες πως η μετανάστευση θα μπορούσε να γίνει μιά μόνιμη κατάσταση.

Το τότε μεταναστευτικό κίνημα, ήταν βέβαια προς συμφέρον τόσο της χώρας προέλευσης όσο και της χώρας υποδοχής. Η πρώτη απάλυνε το πρόβλημα της ανεργίας που έπληττε το λαό της, ενώ η δεύτερη απέκτησε εργατικά χέρια, που ήταν απαραίτητα για την επαναδημιουργία της.

Μιά σειρά προβλημάτων και αναγκών αρχίζουν να εμφανίζονται στους Έλληνες μετανάστες στη Γερμανία. Το μεγαλύτερο από αυτό ήταν η έλλειψη ελληνικών σχολείων, για τα Ελληνόπουλα.

Μιά άμεση λύση έπρεπε να δοθεί κι έτσι λίγα χρόνια μετά τη συμφωνία του 1960 αρχίζουν οι προσπάθειες και των δύο χωρών για την αντιμετώπιση του προβλήματος.

Σύμφωνα με τον Καννακίς, το 1964 μετά το συμβούλιο των υπουργών πολιτισμού της Γερμανίας, αποφασίστηκε η υποχρεωτική ένταξη όλων των αλλοδαπών παιδιών στο γερμανικό σχολικό σύστημα.

(Καννακίς, Μ. (1989) : Σελ. 93)

«Η απόφαση αυτή είχε σαν αποτέλεσμα την αρνητική αντίδραση των Ελλήνων. Δεν ήταν πρόθυμοι να τη δεχτούνε γιατί η απόφαση αυτή αποτελούσε την αναγκαστική ενσωμάτωση των παιδιών τους στο γερμανικό σύστημα, στη γερμανική κοινωνία και την ταυτόχρονη απομάκρυνση από τον Ελληνικό πολιτισμό και συνεπώς την ξενοποίηση.

Ελληνικές εφημερίδες όπως «ΤΟ ΒΗΜΑ», «ΤΑ ΝΕΑ» και «Η ΠΑΤΡΙΣ» χρησιμοποίησαν τους όρους όπως «Γερμανικοποίηση» («Η ΠΑΤΡΙΣ» 18.04.1964»).

(Βλέπε Κανακίς, Μ. (1989) : Σελ. 88 - 112).

Η ελληνική κυβέρνηση είδε το πρόβλημα αυτό από την ίδια σκοπιά και υποστήριξε τους Έλληνες μετανάστες βλέποντας τον κίνδυνο της Γερμανοποίησης των Ελληνόπουλων στη Γερμανία.

«Εδώ οι εκπρόσωποι των κυβερνήσεων συμφώνησαν με την ένταξη των παιδιών στο γερμανικό εκπαιδευτικό σύστημα ή έβλεπαν αυτή ως μία λύση και η πλειοψηφία των ενδιαφερομένων έβλεπε την ένταξη αυτή ως την μοναδική εναλλακτική λύση, η ελληνική πλευρά καθώς επίσης και μερικές θρησκευτικές και εξτρεμιστικές ομάδες, ακολουθούσαν μία εθνικιστική πολιτική. Ενώ οι κυβερνήσεις των άλλων κρατών (Τουρκίας, Ιταλίας, Ισπανίας, Γιουγκοσλαβίας, Πορτογαλίας) διατηρούσαν πολιτιστικά κέντρα για την καλλιέργεια και διατήρηση της πολιτισμικής ταυτότητας των υποκόων τους, η ελληνική πλευρά δεν διέθετε ανάλογες διευκολύνσεις για τους Έλληνες της Γερμανίας».

(Ζογραφου, (1982) : Σελ. 133 - 135 στο Ζογραφου (1997) : Σελ. 71)

Το ελληνικό κράτος προχώρησε ευθύς στην ίδρυση ελληνικών σχολείων.

«Ήδη το 1966 το ελληνικό προξενείο στη Νυρεμβέργη ιδρύει ένα ιδιωτικό ελληνικό σχολείο. Αργότερα το 1970 ιδρύει και ένα στο Μόναχο.

Το 1973 οι Έλληνες με τη συγκατάθεση των Γερμανών, δημιουργούν στη Βαυαρία 85 εθνικές τάξεις. Εκτός των παραπάνω σχολείων λειτουργούν δύο ιδιωτικά ελληνικά γυμνάσια (Μόναχο και Νυρεμβέργη). Τα έξοδα για το εκπαιδευτικό προσωπικό αναλαμβάνουν

από κοινού το κράτος της Βαυαρίας και της Ελλάδας. Το γυμνάσιο στη Νυρεμβέργη χρηματοδοτείται από το κράτος της Βαυαρίας διότι θεωρείται ως Hauptschule (κυρίως σχολείο). Το γυμνάσιο στο Μόναχο έχει 6 τάξεις, το εκπαιδευτικό προσωπικό των τριών πρώτων τάξεων (ελληνικό γυμνάσιο) πληρώνεται από το κράτος της Βαυαρίας, των λυκειακών τάξεων από το ελληνικό κράτος.

Παρά το γεγονός ότι η ίδρυση ιδιωτικών σχολείων στη Βαυαρία δεν προβλέπεται σε καμιά συμφωνία μεταξύ Ελλάδας και Βαυαρίας, εν τούτοις η Βαυαρική κυβέρνηση επιτρέπει την ίδρυση ελληνικών ιδιωτικών σχολείων από τη δεκαετία του 1960».

(Δαμανάκης (1987) : Σελ. 117 στο Ζογραφου (1997) : Σελ. 72)

«Οι τίτλοι των σχολείων αυτών δεν αναγνωρίζονται από το Βαυαρικό κρατίδιο. Με την ίδρυση των ελληνικών ιδιωτικών σχολείων απαλάσσονται και ελαφρύνονται οι γερμανικές κανονικές τάξεις γενικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης από ένα μέρος των αλλοδαπών (ο.π.)».

«Ταυτόχρονα όμως με αυτό τον τρόπο απαλάσσεται το κρατίδιο της Βαυαρίας από τεράστιες δαπάνες καθότι η γερμανική πλευρά όχι μόνο δεν δαπανά για την εκπαίδευση των Ελληνόπουλων, αλλά εισπράττει ετησίως πολλά εκατομμύρια μάρκα, επειδή το ελληνικό κράτος πληρώνει, εκτός από το διδακτικό προσωπικό και το υλικό και το ενοίκιο για τις αίθουσες διδασκαλίας. Το 1973 δημιουργείται το ιδιωτικό ελληνικό σχολείο στη Βάδη - Βερδεμβέργη, το 1975 φοιτούν στο σχολείο αυτό 400 Ελληνόπουλα».

(Βλέπε ο. π.)

1.1. Δυνατότητες σχολικής εκπαίδευσης για τα Ελληνόπουλα στη Γερμανία

Σύμφωνα με το γερμανικό νόμο του 1964 (KMK - Beschluss 1964) ισχύουν για όλα τα παιδιά που ζουν στη Γερμανία (Γερμανόπουλα και αλλοδαποί) τα ίδια δικαιώματα αλλά και οι ίδιες υποχρεώσεις για ότι αφορά την εκπαίδευση.

Η φοίτηση των Ελληνόπουλων σε μία γερμανική τάξη εξαρτάται από τις γλωσσικές ικανότητές τους.

«Μέλημά μας είναι να καταστήσουμε ικανά τα παιδιά των μεταναστών να μάθουν τη γερμανική γλώσσα, για να μπορέσουν να αποκτήσουν γερμανικά απολυτήρια και ταυτόχρονα να τα βοηθήσουμε να διατηρήσουν τη μητρική τους γλώσσα».

(KMK, (1979) II στον Radisoglou, T. (1984) : Σελ. 11)

Κάθε Ελληνόπουλο που κατέχει τη γερμανική γλώσσα επαρκώς, μπορεί να εισαχθεί σε μία γερμανική τάξη. Τα παιδιά εκείνα που δεν κατέχουν τη γερμανική γλώσσα παραπέμπονται σε προπαρασκευαστικές τάξεις, όπου διδάσκονται τη γερμανική γλώσσα για ένα αρκετό χρονικό διάστημα (συνήθως δύο χρόνια).

Πρέπει σ' αυτό το σημείο να τονιστεί, ότι παρόλη την απόφαση (KMK - Beschluss, 1964) δεν τηρείται στη Γερμανία μία ενιαία σχολική πολιτική. Στη Βάδη - Βεδεμβέργη για παράδειγμα υπάρχει για τα Ελληνόπουλα η δυνατότητα ταυτόχρονα με το γερμανικό σχολείο (Hauptschule, Realschule, Gymnasium) να φοιτούν σχεδόν καθημερινά τα απογεύματα σε ελληνικό γυμνάσιο. Στη Βαυαρία (όπου σχεδόν πάντα ακολουθούσαν τη δική τους σχολική πολιτική) εισάχθηκε το 1975 το βαυαρικό μοντέλο ή «ανοιχτό μοντέλο» (το ονόμασαν έτσι οι ιδρυτές του γιατί σύμφωνα με αυτούς το μοντέλο αυτό άφηνε ανοιχτούς διάφορους

δρόμους για τα παιδιά). Το μοντέλο αυτό, που σκοπό είχε την προετοιμασία των μεταναστών για την επιστροφή τους στην πατρίδα, περιείχε δίγλωσσες τάξεις, με έμφαση στη μητρική. Στόχος του μοντέλου αυτού είναι η δίγλωσση εκπαίδευση των παιδιών.

«Σύμφωνα με τη στατιστική σχολική υπηρεσία της Νυρεμβέργης (1981) το 95,10% των Ελληνόπουλων εκεί επισκέφθηκε τις δίγλωσσες αυτές τάξεις».

(Radisoglou, T. (1984) : Σελ. 16)

Η λειτουργία Φροντιστηρίων γερμανικής γλώσσας δεν έλλειψε στη Γερμανία, χρήση των οποίων έκαναν πολλά Ελληνόπουλα με δυσκολίες στη γλώσσα.

1.2. Ελληνόπουλα στις γερμανικές τάξεις

Όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενο κεφάλαιο, τα παιδιά που κατέχουν τη γερμανική γλώσσα, εισάγονται στις κανονικές γερμανικές τάξεις. Τέτοιες τάξεις χαρακτηρίζονται από την ετερογένειά τους αφού παράλληλα με τα Γερμανόπουλα δεν φοιτούν μόνο Ελληνόπουλα αλλά και παιδιά άλλων εθνικοτήτων (Τούρκοι, Ιταλοί, Γιουγκοσλάβοι κλπ.). Όσο πιο ετερογενής είναι μία τάξη, τόσο πιο δύσκολη είναι για το δάσκαλο η διδασκαλία και ο συντονισμός της τάξης, αφού αυτός πάντα πρέπει να λαμβάνει υπόψιν του τις πολιτιστικές, γλωσσικές και κοινωνικές διαφορές των μαθητών του.

Έρευνες της Bundesanstalt fur Arbeit (1989) στη Βόρεια Ρηνανία Βεστφαλία, μας δίνουν τον αριθμό των Ελληνόπουλων που φοίτησαν σε μία από τις τρεις βαθμίδες δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Hauptschule Realschule, Gymnasium):

- 34,90% φοίτησε σε Hauptschule
- 12,40% φοίτησε σε Realschule και το
- 9,90% φοίτησε σε Gymnasium

Βλέπουμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό φοίτησε στο Hauptschule που είναι η κατώτερη βαθμίδα δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Στο ίδιο συμπέρασμα διαπιστώθηκε και κατά την έρευνα : 72,73% των αγοριών και 68,42% των κοριτσιών που ερωτήθηκαν φοιτούν σε Hauptschule όπως βλέπουμε στον πίνακα 6.

Σχολείο	ΑΓΟΡΙΑ %	ΚΟΡΙΤΣΙΑ %
Hauptschule	72,73	68,42
Realschule	18,18	21,05
Gymnasium	9,09	10,53
ΣΥΝΟΛΟ	100,00	100,00

Πίνακας 6 : Φοίτηση σε Γερμανικές τάξεις

Μόνο το 18,18% των αγοριών και 21,05% των κοριτσιών φοίτησαν σε Realschule και το 9,09% των αγοριών και 10,53% των κοριτσιών φοίτησαν στην ανώτατη βαθμίδα δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, σε Gymnasium.

Με βάση τις παραπάνω έρευνες μπορούμε να συμπεράνουμε ότι παρόλο που τα περισσότερα Ελληνόπουλα κατέχουν τη γερμανική γλώσσα, δεν έχουν τις κατάλληλες γνώσεις και τα προσόντα για να φοιτήσουν στην ανώτατη δευτεροβάθμια βαθμίδα. Δεν είναι εύκολο να συμβαδίσουν με τα Γερμανόπουλα που έχουν όλες τις κατάλληλες προϋποθέσεις για μιά καλύτερη ανώτατη εκπαίδευση.

1.3. Ελληνόπουλα σε ειδικά γερμανικά σχολεία (Sonderschulen)

Είναι γεγονός ότι πολλά Ελληνόπουλα που ζουν στη Γερμανία φοιτούν σε ειδικά γερμανικά σχολεία (Sonderschulen). Στη Βόρεια Ρηνανία - Βεστφαλία για παράδειγμα, το 1988 ο αριθμός των Ελληνόπουλων είχε φθάσει στα 854, δηλαδή το 3,60% των Ελλήνων μαθητών.

(Βλέπε Ministerium fur Arbeit, Gesundheit und soziales des Landes
Nordrhein - Westfalen (1989) : Σελ. 68)

Στα ειδικά σχολεία δεν εισάγονται μόνο παιδιά με προβλήματα υγείας και ειδικές ανάγκες, αλλά και παιδιά που δεν κατέχουν τη γερμανική γλώσσα και συνεπώς έχουν προβλήματα επικοινωνίας με το περιβάλλον και προβλήματα προσαρμογής. Αυτά τα προβλήματα ενισχύονται από το γεγονός ότι και οι οικογενειακές συνθήκες είναι ακατάλληλες.

Η οικογενειακή και κοινωνική προέλευση είναι αλληλένδετη με τη σχολική κατάσταση του παιδιού. Όπως είδαμε στον Πίνακα 2 η πλειοψηφία των Ελλήνων / - ίδων μεταναστών είναι εργάτες / - τριες. Λίγοι / - ες που αποτελούν την ομάδα των υπαλλήλων.

Έτσι τα Ελληνόπουλα λόγω «αυτής της κοινωνικής προέλευσης» που στο γερμανικό κοινωνικό σύστημα θεωρείται χαμηλή, αντιμετωπίζουν προβλήματα προσαρμογής, έχουν χαμηλή εκτίμηση και σεβασμό απέναντι στους γονείς τους και χαμηλή αυτοπεποίθηση.

Οι γονείς δεν μπορούν να βοηθήσουν και να στηρίξουν τα παιδιά τους στις σχολικές προσπάθειές τους, γιατί και οι ίδιοι έχουν προβλήματα επικοινωνίας και προσαρμογής. Ειδικά για την πρώτη γενιά των μεταναστών η συνενόηση στο χώρο εργασίας, στην αγορά, σε υπηρεσίες και σε γιατρούς είναι πολύ δύσκολη.

Δεν καταβάλουν προσπάθειες να βελτιώσουν το γλωσσικό επίπεδό τους, προτιμούν να αποτραβιούνται, χρησιμοποιούν συχνά τα παιδιά τους για διερμηνέα ίσως γιατί πιστεύουν ότι δεν είναι αναγκαία η εκμάθηση της γερμανικής γλώσσας, αφού σύντομα σκοπεύουν να επιστρέψουν στην Πατρίδα!

1.4. Ελληνόπουλα στα Ελληνικά σχολεία στη Γερμανία

Όπως είδαμε και σε προηγούμενο κεφάλαιο, οι Έλληνες μετανάστες κατόρθωσαν μετά από μεγάλο αγώνα, την ίδρυση Ελληνικών σχολείων στη Γερμανία. Η πλειοψηφία των Ελληνόπουλων που ζουν στη Γερμανία φοιτούν σε Ελληνικά σχολεία (δημοτικά, γυμνάσια, λύκεια). Είναι γεγονός ότι δεν λειτουργούν όλες οι βαθμίδες εκπαίδευσης σε όλες τις περιοχές της Γερμανίας.

Εδώ γίνεται λόγος για τη Βάδε - Βεδεμβέργη όπου λειτουργούν μεν και οι τρεις βαθμίδες (δημοτικό, γυμνάσιο, λύκειο), αλλά ότι αφορά τα λύκεια είναι μόνο γενικά και δεν λειτουργούν επαγγελματικά ή τεχνικά.

Πολλοί είναι οι λόγοι που οδηγούν τα Ελληνόπουλα της Γερμανίας στα Ελληνικά σχολεία, όπως :

α) Η αποτυχία πολλών παιδιών στα γερμανικά σχολεία, οδηγεί τους γονείς στην εγγραφή των παιδιών τους στα ελληνικά σχολεία, όπου η πιθανότητα αποφοίτησης και η απόκτηση απολυτηρίου είναι μεγαλύτερη.

β) Η απαισιοδοξία και η έλλειψη εμπιστοσύνης των γονέων απέναντι στο γερμανικό σχολικό σύστημα, αλλά και ο φόβος «ξενοποίησης» των παιδιών τους κατά τη φοίτησή τους σε γερμανικό

σχολείο είναι άλλος ένας λόγος να προτιμούνται τα ελληνικά σχολεία. Σ' αυτό προστίθεται και η άγνοια των μεταναστών σε ότι αφορά το γερμανικό εκπαιδευτικό σύστημα.

γ) Η επιθυμία των μεταναστών για επιστροφή στην πατρίδα υπογραμμίζει την ανάγκη να αποκτήσουν τα παιδιά τους «ελληνικές γνώσεις» για ένα καλύτερο μέλλον αργότερα στην Ελλάδα.

Οι λόγοι αυτοί είναι οι σημαντικότεροι που προέκυψαν κατά την έρευνα (προσωπική συνέντευξη).

Άλλος ένας αξιοσημείωτος λόγος που οδηγεί τα Ελληνόπουλα στα Ελληνικά λύκεια της Γερμανίας είναι ο εξής:

Τα περισσότερα Ελληνόπουλα που φοίτησαν ή φοιτούν σε γερμανικό Grund και Hauptschule προτιμούν στην πορεία το ελληνικό λύκειο, γιατί με το απολυτήριο του λυκείου ανοίγει ο δρόμος για σπουδές σε Α.Ε.Ι. και Τ.Ε.Ι. της Ελλάδας, αλλά και της Γερμανίας.

Στη Γερμανία η εισαγωγή σε ανώτερα και ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα γίνεται ύστερα από τη λήψη του απολυτηρίου από το Gymnasium. Αφού κατατεθούν σχετική αίτηση και τα ανάλογα έγγραφα στις σχολές που επιθυμούν οι υποψήφιοι, ο γενικός βαθμός του απολυτηρίου (ABITUR) και η σχολή θα αποφασίσουν αν θα εισαχθούν.

Η εισαγωγή των Ελληνόπουλων σε ανώτερες / - τες σχολές στην Ελλάδα γίνεται ύστερα από πανελλήνιες εξετάσεις. (Οι εξετάσεις είναι κάθε Σεπτέμβριο σε εξεταστικά κέντρα στην Αθήνα και στη Θεσσαλονίκη). Κάποιο ποσοστό θέσεων στις Ελληνικές σχολές διατίθεται κάθε χρόνο για τα παιδιά των μεταναστών. Αυτό το ποσοστό μειώθηκε τα τελευταία χρόνια αρκετά, αν σκεφτούμε ότι το 1981 ήταν 8,0% και δέκα χρόνια αργότερα, δηλαδή το 1991 ήταν περίπου 4,0%. Ο λόγος γι' αυτή τη μείωση ήταν η επανάσταση των Ελλήνων γονέων και παιδιών της Ελλάδας, που δεν συμφωνούσαν μ' αυτή την παραχώρηση θέσεων, ζητώντας μιά ίση ευκαιρία για όλα τα παιδιά. Κατά την επανάσταση αυτή όμως δεν λήφθηκαν υπόψιν οι αρνητικοί παράγοντες και οι συνθήκες

κάτω από τις οποίες λειτουργεί το Ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα στη Γερμανία.

Παρακάτω αναφέρονται οι συνθήκες αυτές και η κατάσταση των Ελληνικών σχολείων στη Γερμανία.

1.5. Τα Ελληνικά σχολεία στη Γερμανία

Τα παρακάτω βασίζονται σε μαρτυρίες Ελληνόπουλων που φοίτησαν ή ακόμη φοιτούν σε Ελληνικά σχολεία στη Γερμανία καθώς και στη προσωπική μου πείρα που απέκτησα κατά τη φοίτησή μου σ'αυτά.

Σ'αυτό το κεφάλαιο γίνεται μιά προσπάθεια να δωθεί μιά εικόνα των Ελληνικών σχολείων, καθώς και των συνθηκών κάτω των οποίων λειτουργούν.

Πρώτον θα γίνει αναφορά στα υλικά μέσα που διατίθενται για τη διδασκαλία. Πέρα από τα βιβλία που και αυτά δεν βρίσκονται εγκαίρως με την έναρξη της σχολικής χρονιάς στα χέρια των μαθητών δεν υπάρχουν αλλά μέσα που είναι τόσο απαραίτητα για τη διδασκαλία μαθημάτων (π.χ. για το μάθημα της χημείας δεν υπάρχουν εργαστήρια για την πραγματοποίηση ενός πειράματος).

Τα βιβλία, το μόνο μέσο διδασκαλίας δίδονται δωρεάν στα παιδιά και είναι τα ίδια μ'αυτά που χρησιμοποιούνται στα σχολεία της Ελλάδας. Αυτό σημαίνει ότι οι κοινωνικο - πολιτιστικές συνθήκες κάτω από τις οποίες γίνεται το μάθημα στη Γερμανία, δεν λαμβάνονται υπόψιν.

Οι δάσκαλοι και οι καθηγητές που μετατέθηκαν σε ελληνικά σχολεία στη Γερμανία, συνήθως είναι άτομα που δεν προετοιμάζονται για το δύσκολο ρόλο τους, ούτε καν ενημερώνονται για τις ανάγκες των Ελληνόπουλων και τις συνθήκες διαβίωσής τους.

Το μάθημα γίνεται κανονικά όπως και στην Ελλάδα με τα ίδια κριτήρια πλην κάποιας ύλης, η οποία αφαιρείται από τη διδακταία ύλη των μαθημάτων που γίνονται στην Ελλάδα.

«Ο Έλληνας δάσκαλος θεωρεί ως κύρια αποστολή του τη διδασκαλία και μετάδοση των μορφωτικών περιεχομένων της πατρίδας.

Σημαντικό είναι, η δουλειά του να ικανοποιεί τις απαιτήσεις των γονέων, που γι'αυτούς η μητρική γλώσσα και ο ελληνικός πολιτισμός έχουν προτεραιότητα.

Για τη διδασκαλία των μορφωτικών περιεχομένων της πατρίδας, ο δάσκαλος δεν ακολουθεί μία ιδιαίτερη εκπαίδευση αφού διδάσκει όπως θα δίδασκε και στην Ελλάδα».

(Damanakis, M. (1978) : Σελ. 248)

Τα κτίρια και οι αίθουσες, όπου γίνονται τα μαθήματα είναι συνήθως νοικιασμένα και μόνο μεσημέρι και απόγευμα διαθέσιμα. Η διδασκαλία των μαθημάτων γίνεται σε ακατάλληλη ώρα της ημέρας, αφού το μεσημέρι η ικανότητα συγκέντρωσης και αφομείωσης ενός παιδιού είναι μειωμένη.

Συμπεραίνουμε από τα παραπάνω, ότι το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα στη Γερμανία υστερεί σε πάρα πολλούς τομείς.

Αν προσθέσουμε και το γεγονός ότι πολλά αν όχι όλα τα ελληνόπουλα φοιτούν ταυτόχρονα και σε γερμανικό σχολείο, καταλαβαίνουμε τις δυσκολίες και τις πιέσεις που αντιμετωπίζουν τα παιδιά αυτά, για να ανταπεξέλθουν.

IV. ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΔΙΓΛΩΣΣΙΑΣ

1. Η έννοια του όρου «διγλωσσία»

Η γλώσσα είναι το κυριότερο μέσο και η βάση της επικοινωνίας μεταξύ ανθρώπων.

Για τους Έλληνες μετανάστες και τα Ελληνόπουλα στη Γερμανία η Γερμανική γλώσσα παίζει σπουδαίο ρόλο στη ζωή τους, γιατί μέσω αυτής μπορούν να συνεννοηθούν και να εκφραστούν. Κατά πόσο όμως αυτή η επικοινωνία και η συνενόηση γίνεται εφικτή, εξαρτάται από το πόσο καλά κατέχεται η δεύτερη γλώσσα, δηλαδή η γερμανική και χαρακτηρίζεται δεύτερη γιατί η πρώτη είναι η μητρική.

Το πρόβλημα της διγλωσσίας απασχόλησε πολλούς μελετητές στο παρελθόν και μέχρι σήμερα δώθηκαν πολλοί ορισμοί του όρου.

Ο Weinreich ορίζει τη διγλωσσία ως την ικανότητα ενός ατόμου να χρησιμοποιεί ταυτόχρονα δύο γλώσσες και η αλλαγή από τη μία γλώσσα στην άλλη δεν γίνεται τυχαία ούτε με τη θέληση του ατόμου, αλλά είναι απλώς η σωστή χρήση της σωστής γλώσσας στη δεδομένη κάθε φορά κατάσταση.

(Βλέπε Weinreich, (1989) : σΕΛ. 46)

Ο Eduart Blocher ορίζει τη διγλωσσία ως εξής : «Με τον όρο διγλωσσία εννοούμε τη συνύπαρξη ενός ατόμου σε δύο γλωσσικές κοινότητες, σε τέτοιο σημείο, που να δημιουργούνται αμφιβολίες, σε ποιά από τις δύο γλώσσες είναι καλύτερη η σχέση, ποιά από τις δύο γλώσσες είναι η μητρική και σε ποιά γλώσσα σκέφτεται το άτομο».

(Blocher, E. (1982) : Σελ. 17)

Με το πρόβλημα της διγλωσσίας ασχολήθηκε και ο Wiczerkowski και σχετικά αναφέρει: «Η γλώσσα, την οποία κανονικά το παιδί αντιλαμβάνεται και αποκτά δεν είναι αποτέλεσμα μίας προγραμματισμένης μάθησης.

Το παιδί την αποκτά στην επικοινωνία με τους άλλους και την επεκτείνει ανάλογα με τις εκάστοτε ανάγκες επικοινωνίας με το να τη χρησιμοποιεί. Το παιδί καταλαβαίνει τη γλώσσα, τη χρησιμοποιεί, σκέπτεται σ' αυτήν αλλά δεν επικεντρώνει την προσοχή του στη γλώσσα. Η γλώσσα είναι το μέσον για την επίτευξη των στόχων του, όχι όμως ο ίδιος ο στόχος. Αυτό ισχύει με την απόκτηση της μητρικής γλώσσας στο πρώτο στάδιο της παιδικής ηλικίας, αυτό ισχύει με τον ίδιο τρόπο και για την εκμάθηση μίας δεύτερης γλώσσας στην ηλικία του παιδικού σταθμού και στα πρώτα χρόνια της σχολικής ηλικίας».

(Wiczerkowski (1965) : Σελ. 18, στο Zografou (1997) : Σελ. 61)

«Γενικά τα μικρά παιδιά μπορούν να μάθουν ευκολότερα και πληρέστερα μιά δεύτερη γλώσσα επειδή οι μαθησιακοί προσδιορισμοί που εξαρτώνται από την ανάπτυξη χάνουν την επίδρασή τους με την αύξηση της ηλικίας».

(Wiczerkowaski (1971) : Σελ. 18, στο Zografou (1997) : Σελ. 62)

1.1. Τα Ελληνόπουλα και το πρόβλημα της διγλωσσίας

Είναι γεγονός ότι τα Ελληνόπουλα που γεννήθηκαν και μεγάλωσαν στη Γερμανία, βρίσκονται ανάμεσα σε δύο λαούς, σε δύο

πολιτισμούς, αναγκασμένα κατά κάποιο τρόπο για την καλύτερη συνενόηση και επικοινωνία τους, να γνωρίζουν δύο γλώσσες, τη μητρική και τα γερμανικά.

40,32% των Ελληνόπουλων που ερωτήθηκαν, τα οποία φοιτούν σε ελληνικά σχολεία απάντησαν ότι οι γνώσεις τους στην ελληνική γλώσσα είναι καλές, ενώ το 48,39% χαρακτηρίζει πολύ καλές τις γνώσεις, όπως βλέπουμε και στον Πίνακα 7.

Γνώση της Ελληνικής γλώσσας	ΑΓΟΡΙΑ %	ΚΟΡΙΤΣΙΑ %	ΣΥΝΟΛΟ %
Πολύ καλή	53,84	44,44	48,39
Καλή	23,08	52,78	40,32
Μέτρια	23,08	2,78	11,29
Κακή	0,00	0,00	0,00
ΣΥΝΟΛΟ	100,00	100,00	100,00

Πίνακας : 7 Πρόβλημα διγλωσσίας

Οι ίδιοι μαθητές χαρακτηρίζουν τις γνώσεις τους στα γερμανικά ως καλές ή πολύ καλές, όπως βλέπουμε και στον Πίνακα 8.

Γνώση της Γερμανικής γλώσσας	ΑΓΟΡΙΑ %	ΚΟΡΙΤΣΙΑ %	ΣΥΝΟΛΟ %
Πολύ καλή	65,39	38,89	50,00
Καλή	26,92	36,11	32,26
Μέτρια	7,69	22,22	16,13
Κακή	0,00	0,00	0,00
Δεν απαντώ	0,00	2,78	1,61
ΣΥΝΟΛΟ	100,00	100,00	100,00

Πίνακας : 8

Κατά την αξιολόγηση των ερωτηματολογίων διαπίστωση ότι οι περισσότεροι από αυτούς τους μαθητές έκαναν συντακτικά και γραμματικά λάθη.

Στον παρακάτω πίνακα βλέπουμε το γλωσσικό επίπεδο γερμανικής γλώσσας Ελληνόπουλων που φοιτούν σε Γερμανικό σχολείο.

Γλωσσικό επίπεδο Γερμανικής γλώσσας	ΑΓΟΡΙΑ %	ΚΟΡΙΤΣΙΑ %	ΣΥΝΟΛΟ %
Πολύ καλά	45,45	68,42	60,00
Καλά	54,55	31,58	40,00
Μέτρια	0,00	0,00	0,00
Κακά	0,00	0,00	0,00
ΣΥΝΟΛΟ	100,00	100,00	100,00

Πίνακας : 9

Μαθητές και μαθήτριες που φοίτησαν αποκλειστικά σε γερμανικό σχολείο, χαρακτήρισαν τις γνώσεις τους στα γερμανικά ως καλές (40,00%) ή πολύ καλές (60,00%) ενώ τις γνώσεις στα ελληνικά ως μέτριες ή κακές.

Στον παρακάτω πίνακα βλέπουμε τους αριθμούς :

Γνώση της Ελληνικής γλώσσας	ΑΓΟΡΙΑ %	ΚΟΡΙΤΣΙΑ %	ΣΥΝΟΛΟ %
Πολύ καλή	0,00	15,79	10,00
Καλή	36,36	47,37	43,43
Μέτρια	63,64	36,84	46,67
Κακή	0,00	0,00	0,00
ΣΥΝΟΛΟ	100,00	100,00	100,00

Πίνακας : 10

Βέβαια δεν μπορούμε να πούμε αποκλειστικά ότι ένα τέτοιο παιδί μπορεί να έχει καλές γερμανικές γνώσεις. Αυτό ισχύει και για τα Ελληνόπουλα που φοίτησαν ορισμένο καιρό σε γερμανικό σχολείο.

Για τα Ελληνόπουλα όμως που φοίτησαν σε μιά από τις τρεις βαθμίδες δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (κυρίως θετικό γυμνάσιο) μπορώ να πω το εξής: Κατέχουν καλύτερα τα γερμανικά παρά τα ελληνικά και αξιολόγησαν αντικειμενικά τις γνώσεις τους στα Ελληνικά.

Επίσης διαπιστώθηκε ότι οι μαθητές που φοίτησαν αποκλειστικά σε ελληνικό σχολείο έκριναν τις γνώσεις τους στα ελληνικά ως καλές. Οι μαθητές πάλι, που φοίτησαν σε γερμανικό σχολείο σύγκριναν τις ικανότητές τους στα ελληνικά με αυτές των μαθητών που φοίτησαν σε ελληνικά λύκεια. Έκριναν τελικά τις γνώσεις τους στα ελληνικά ως ανεπαρκείς.

Και οι δύο ομάδες μαθητών είναι κατά τη γνώμη μου η απόδειξη μιάς ανεπαρκούς δίγλωσσης σχολικής εκπαίδευσης.

2. Η διαπολιτισμική αγωγή - Ο νέος προσανατολισμός

«Η διαπολιτισμική αγωγή ξεκινά από τη διαπίστωση ότι η Γερμανία σε πολλούς τομείς λόγω της παρουσίας των αλλοδαπών, έχει εξελιχθεί σε μιά πολυπολιτισμική κοινωνία. Ο παιδαγωγικός στόχος μετατοπίζεται από την αφομοιωτική ένταξη στην πλουραλιστική ένταξη. Η νέα προσέγγιση εγκαταλείπει τη θεωρία της ελλειματικής μειονότητας και της ομοιογενούς κοινωνίας και αναγνωρίζει την ισοτιμία όλων των πολιτισμών. Στο πλαίσιο αυτών των εξελίξεων χρησιμοποιείται για πρώτη φορά και ο όρος «πολυπολιτισμική κοινωνία», ο οποίος βρίσκει απήχηση τόσο στους πολιτικούς όσο και στους επιστημονικούς κύκλους».

(Dewe, (1993) : σελ. 153, στο Zografou (1997) : Σελ. 193)

Την έννοια αλλά και την αναγκαιότητα της διαπολιτισμικής αγωγής τόνισαν παιδαγωγοί που ασχολήθηκαν μ'αυτό το θέμα:

«Η διαπολιτισμική αγωγή είναι ο παιδαγωγικός, πολιτικός και κοινωνικός στόχος ως απάντηση στα προβλήματα που δημιουργήθηκαν με τη μετανάστευση, μέσα σε μιά πολυπολιτισμική κοινωνία».

(Hohmann, (1983) : Σελ. 5)

«Ο πολιτισμός των μεταναστών συμπεριλαμβάνεται στη διαδικασία της εκπαίδευσης και μόρφωσης των παιδιών των μεταναστών».

(Hohmann, (1983) : Σελ. 6)

«Ετερογένεια όχι σαν πρόβλημα, αλλά σαν ευκαιρία» (ο.π.)

«Ο ρόλος του διδάσκαλος αλλάζει γιατί και ο ίδιος μαθαίνει και διδάσκεται».

(Pomenin, (1984)

«Κοινή μάθηση και ίσες ευκαιρίες για Γερμανόπουλα και παιδιά μεταναστών».

(Pfriem / Vink, (1980) : Σελ. 20)

Από τις παραπάνω παιδαγωγικές στάσεις βλέπουμε ότι η διαπολιτισμική αγωγή θέτει ως κυρίως θέμα τον πολυπολιτισμό και προσπαθεί αφενός να βοηθήσει τα ξένα παιδιά που προέρχονται από διαφορετικούς πολιτισμούς, να αναπτύξουν μιά σταθερή πολιτιστική ταυτότητα και αφετέρου να ευαισθητοποιήσει τα παιδιά της χώρας υποδοχής να αποδεχτούν ξένους πολιτισμούς για να είναι προετοιμασμένα για μιά ζωή μέσα σε μιά πολυπολιτισμική κοινωνία.

Συνεπώς η διαπολιτισμική αγωγή δεν είναι ένα καινούργιο μάθημα στο σχολικό πρόγραμμα, αλλά ένας νέος προσανατολισμός σε ολόκληρο το σχολικό σύστημα, τη σχολική πολιτική.

Σ' αυτό το σημείο θα έπρεπε να αναφερθεί και η άποψη του Gaitanides, ο οποίος υποστηρίζει ότι «η διαπολιτισμική αγωγή καθίσταται στην πράξη αδύνατη όταν με την κυρίαρχη γλώσσα και πολλές φορές με την επικρατούσα θρησκεία ασκείται μιά πίεση αφομοίωσης και οι πολιτισμοί των μεταναστών χαίρουν μικρής εκτίμησης, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται προβλήματα ταυτότητας, ιδιαίτερα στις μετέπειτα γενεές. Οι παραπάνω περιορισμοί ενισχύουν την αντιδραστική τάση των μεταναστών προς την επιστροφή στην κοινωνική ομάδα προέλευσής τους, ως «στρατηγική» αυτοπροστασίας. Η εν λόγω αυτοαπομόνωση όμως, ενισχύει και τις «διαδικασίες στιγματισμού» εκ μέρους της κοινωνίας υποδοχής».

(Gaitanides (1992) : Σελ. 27 στο Zografou (1997) : Σελ. 195)

«Γι' αυτό το λόγο η διαπολιτισμική αγωγή δεν πρέπει να περιορίζεται στους παιδαγωγικούς θεσμούς, αλλά να επεκτείνεται και στον κοινωνικό περίγυρο για την επίτευξη μιάς σχέσης ισοτιμίας.

Μιά διαπολιτισμική αγωγή χωρίς μέτρα και δραστηριότητες για την εξάλειψη της θεσμικής διάκρισης, χωρίς τη δημόσια καταδίκη και περιφρόνηση του ρατσισμού μπορεί να λειτουργήσει ως μιά ιδεολογία κοινωνικού άλλοθι. Για όσο χρονικό διάστημα οι χώρες υποδοχής δεν παραχωρίσουν στους μετανάστες που διαμένουν για πολλά χρόνια στις χώρες αυτές τα πλήρη αστικά δικαιώματα, η διαπολιτισμική αγωγή θα αποτελεί έναν αγώνα ενάντια σε ανεμόμυλους, καθότι οι άνθρωποι δεν προσανατολίζονται στα ωραία λόγια, αλλά στο πραγματικό στάτους των μεταναστών».

(Gaitanides (1992) : Σελ. 32 στο Zografou (1997) : Σελ. 195)

V. Η ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΟΠΟΥΛΩΝ ΣΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

1. Επαγγελματικός προσανατολισμός

Ο επαγγελματικός προσανατολισμός των Ελληνόπουλων στη Γερμανία επηρεάζεται από διάφορους παράγοντες : Η οικογένεια παίζει σημαντικό ρόλο και συμβάλλει στην επιλογή του επαγγέλματος το οποίο θα εξασκήσει το παιδί τους. Οι επιθυμίες των γονέων καθώς και οι στόχοι τους επηρεάζουν τις αποφάσεις των παιδιών.

Αν η επαγγελματική εκπαίδευση δεν εκτιμάται από την οικογένεια, θεωρείται άσκοπη και τα παιδιά δεν κατευθύνονται προς αυτή την κατεύθυνση.

Όσο για το σχολικό επαγγελματικό προσανατολισμό (ΣΕΠ) δεν λειτουργεί στα Ελληνικά σχολεία της Γερμανίας γιατί αφενός δεν υπάρχουν κατάλληλα άτομα / δάσκαλοι ή καθηγητές για να αναλάβουν τον προσανατολισμό των παιδιών και αφετέρου δεν προβλέπονται στο σχολικό πρόγραμμα διαθέσιμες ώρες για ΣΕΠ.

Αντιθέτως στα Γερμανικά σχολεία ο επαγγελματικός προσανατολισμός γίνεται από επαγγελματίες και ειδικούς. Το σχολείο παίζει πρωτεύον ρόλο και η γνώμη της οικογένειας δευτερεύον.

Στο Γερμανικό εκπαιδευτικό σύστημα, ο επαγγελματικός προσανατολισμός δεν επιδιώκεται μόνο με την ενημέρωση των παιδιών, αλλά και με την ίδια λειτουργία των τριών βαθμίδων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (κυρίως, θετικό, γυμνάσιο). Οι μαθητές ανάλογα με τις

ικανότητές τους ακολουθούν μία από τις τρεις βαθμίδες, όπου η κάθε μία έχει τις δικές της επαγγελματικές κατευθύνσεις.

1.2. Ελληνίδες μαθήτριες στη Γερμανία - Επαγγελματικές προτιμήσεις

Για τις επαγγελματικές προτιμήσεις, επιλογές και γενικότερα για την επαγγελματική κατάσταση των κοριτσιών στη Γερμανία σχεδόν δεν υπάρχουν καθόλου στατιστικά στοιχεία. Λίγες μόνο έρευνες διαφόρων συγγραφέων όπως Damanakis, Galanis και Kanarakis, μας δίνουν πληροφορίες.

Σ'αυτές και βέβαια στην προσωπική μου πείρα και έρευνα θα αναφερθώ:

Η μετανάστευση σίγουρα διαφοροποίησε κατά κάποιο τρόπο την κοινωνική θέση της γυναίκας μέσα στην οικογένεια, συνεπώς διαφοροποιήθηκαν και οι αντιλήψεις πάνω στο θέμα της επαγγελματικής εκπαίδευσης των κοριτσιών.

Πάνω στο θέμα των σπουδών, η διάκριση μεταξύ αγοριού και κοριτσιού εξαλείφεται γιατί οι σπουδές, η μόρφωση και αργότερα η «καλή θέση στο δημόσιο» επιθυμείται και για τα δύο φύλα.

Εάν όμως για οικογενειακούς, οικονομικούς ή άλλους λόγους δεν μπορεί ένα κορίτσι να σπουδάσει, τότε αποφασίζεται εντός της οικογένειας ποιά «γυναικεία» τέχνη (κομμώτρια, πωλήτρια, βοηθός γιατρού κλπ.) θα ακολουθηθεί.

Τα περισσότερα από αυτά τα επαγγέλματα καθρεφτίζουν τις αξίες και τα πρότυπα της Ελληνικής κοινωνίας.

Πέρα από το ενδιαφέρον των γονέων που τρέφουν για τα κορίτσια τους, να μορφωθούν ή καλύτερα «για να έχουν ένα χαρτί στο χέρι» υπάρχει άλλος ένας λόγος που για μερικούς γονείς να τα κατευθύνουν προς την τέχνη ή το επάγγελμα :

Είναι οικονομικά ευκολώτερο να προσφέρουν τη δυνατότητα επαγγελματικής ή τεχνικής εκπαίδευσης παρά να προικίσουν τα κορίτσια τους στο γάμο.

Κατά την έρευνα προέκυψε ότι το 62,50% των κοριτσιών που ερωτήθηκαν έχουν ήδη αρχίσει την τεχνική εκπαίδευση.

1.3. Έλληνες μαθητές στη Γερμανία - Επαγγελματικές προτιμήσεις

Κοινή επιθυμία όλων των Ελλήνων γονέων είναι να δουν τα παιδιά τους να φοιτούν σε κάποιο Πανεπιστήμιο της Ελλάδας και αργότερα ως απόφοιτος ανωτέρας / - τάτης σχολής να βρει μιά καλή θέση στο δημόσιο.

Αυτή την «παράδοση» τηρούν ιδιαίτερα οι Έλληνες μετανάστες, οι οποίοι με πολλούς κόπους, σαν εργάτες σε ξένο περιβάλλον, προσπαθούν να αποκατασταθούν οικονομικά για να προσφέρουν στα παιδιά τους ένα καλύτερο μέλλον στην πατρίδα.

Για τα αγόρια η επιλογή του επαγγέλματος είναι πολύ λεπτό θέμα.

Το αγόρι και συνεπώς ο άντρας θα είναι αργότερα αυτός που θα πρέπει να ανταποκριθεί στις οικονομικές ανάγκες της οικογένειας που θα δημιουργήσει.

Αν τα προσόντα ενός νέου δεν επαρκούν για σπουδές, τότε θα προσωρήσει στην εκμάθηση μιάς τέχνης ή θα αναζητήσει εργασία ως απλός εργάτης.

Όσον αφορά την εκμάθηση μιάς τέχνης, τα κριτήρια για την επιλογή της συνήθως είναι τα εξής :

- Το επάγγελμα να είναι τέτοιο που να μην βλάπτει το κοινωνικό στάτους της οικογένειας.
- Το επάγγελμα αν δίνει τη δυνατότητα της ελεύθερης άσκησης, δηλαδή του ελεύθερου επαγγελματία. Αυτό είναι πολύ σημαντικό σε περίπτωση επιστροφής στην πατρίδα.
- Το επάγγελμα να αναγνωρίζεται και στην Ελλάδα.

Τα επαγγέλματα που συνήθως προτιμούνται από Ελληνόπουλα στη Γερμανία είναι μηχανικός αυτοκινήτων και ηλεκτρολόγος. Αυτό συμπίπτει με τη γνώμη των γονέων τους, οι οποίοι «κουβαλούν» τις αντιλήψεις και τα δεδομένα της ελληνικής κοινωνίας την εποχή που την εγκατέλειψαν.

Το 7,48% των νέων που ερωτήθηκαν, δηλαδή 8 στον αριθμό ακολούθησαν μιά επαγγελματική εκπαίδευση, από αυτούς 3 αγόρια (37,50%) και 5 κορίτσια (62,50%).

2 κορίτσια έμαθαν το επάγγελμα της βοηθού γιατρού, 1 κομμώτρια, 1 οδοντοτεχνήτρια και 1 πωλήτρια.

Από τα 3 αγόρια ένας (1) είναι μηχανικός αυτοκινήτων, 1 μαραγκός και 1 πωλητής.

Κατά τις προσωπικές συνεντεύξεις με τα Ελληνόπουλα της Στουτγάρδης, διαπιστώθηκε ότι το ενδιαφέρον για σπουδές στην Ελλάδα είναι μεγαλύτερο από αυτό της τεχνικής εκπαίδευσης. Το συμπέρασμα αυτό επιβεβαιώνεται : «Όσο μεγάλο είναι το ενδιαφέρον των Ελληνόπουλων για σπουδές, τόσο μικρή είναι η επιθυμία μιάς τεχνικής εκπαίδευσης».

(Bundesanstalt fur Arbeit (1989) : Σελ. 225)

1.4. Ανειδίκευτοι εργάτες

Είδαμε παραπάνω τις επαγγελματικές προοπτικές των Ελληνόπουλων στη Γερμανία και τις κατευθύνσεις που μπορούν να διαλέξουν μετά τη σχολική εκπαίδευση. Υπάρχουν όμως και Ελληνόπουλα που ακολουθούν το δρόμο που ακολούθησαν και οι γονείς τους, δηλαδή την εργασία σε εργοστάσια και επιχειρήσεις της Γερμανίας, ως ανειδίκευτοι εργάτες.

Αυτοί οι νέοι, που συνήθως είναι ηλικίας 16 έως 21 ετών, είτε δεν προτίμησαν την ακαδημαϊκή εκπαίδευση λόγω έλλειψης ενδιαφερόντων ή προσόντων, είτε από οικονομικούς λόγους θέλησαν να εργαστούν. Συχνά είναι Ελληνόπουλα που μετανάστευσαν με μόνο σκοπό την εργασία στη Γερμανία.

Στη Βόρεια Ρηνανία - Βεστφαλία το 1987, 67 αγόρια και 90 κορίτσια ηλικίας 16 έως 21 ετών ακολούθησαν τους γονείς τους στη Γερμανία για να εργαστούν και το 1987 ο αριθμός αυξήθηκε σε 81 αγόρια και 96 κορίτσια.

(Ministerium für Arbeit, Gesundheit und Soziales des Landes Nordrhein - Westfalen (1988) : Σελ. 100)

Κατά την έρευνα αναφέρθηκαν συνολικά 7 Ελληνόπουλα που εργάζονται ως ανειδίκευτοι εργάτες, δηλαδή το 6,54% του συνόλου που ερωτήθηκαν. 4 είναι αγόρια (57,14%) και 3 κορίτσια (42,86%).

VI. ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΑΦΕΣ

1. Η σημασία του ελεύθερου χρόνου για τα Ελληνόπουλα στη Γερμανία

«Γι' αυτούς που έφηβοι μετανάστευσαν διαπιστώθηκε - από τους «ντόπιους» της χώρας υποδοχής, μιά περιορισμένη έννοια του όρου «ελεύθερος χρόνος».

Οι νέοι μετανάστες δεν έχουν ελεύθερο χρόνο. Τα κορίτσια από νωρίς αναλαμβάνουν υποχρεώσεις στο νοικοκυριό, ετοιμάζουν την προίκα τους και αναγκάζονται γι' αυτό το λόγο, αλλά και για λόγους διαφορετικής διαπαιδαγώγησής τους να μείνουν μακριά από δημόσιους χώρους, εκτός βέβαια από το χώρο του σχολείου και της εργασίας.

Τα αγόρια αντιθέτως μπορούν μεν να απομακρυνθούν από το σπίτι, όχι όμως για να αξιοποιήσουν τον ελεύθερό τους χρόνο όπως θέλουν, αλλά για να αναζητήσουν τρόπους οικονομικής ενίσχυσης της οικογένειάς τους».

(Nieke, W. (1991), Σελ. : 34-35).

Σήμερα τα Ελληνόπουλα στην Ο.Δ.Γ. έχουν διαφορετικές αντιλήψεις από εκείνες των γονέων τους, για ότι αφορά τον ελεύθερο χρόνο που έχουν στη διάθεσή τους. Γι' αυτό το λόγο τις περισσότερες φορές δημιουργούνται συγκρούσεις μεταξύ τους, ειδικά όταν οι νέοι :

- θέλουν να πάνε στη Disco ή στα Bar.
- θέλουν το βράδυ να διασκεδάσουν περισσότερη ώρα απ' ότι τους επιτρέπουν οι γονείς τους.

- θέλουν να περάσουν τη νύχτα σε φίλους ή φίλες τους.
- θέλουν να περνούν τον ελεύθερο χρόνο τους μόνο με Γερμανούς.

Οι παραπάνω λόγοι είναι οι κυριότεροι που διαπιστώθηκαν κατά την έρευνα.

«Έχει παρατηρηθεί ότι τα παιδιά των μεταναστών περνούν τον περισσότερό τους χρόνο εκτός σπιτιού, στους δρόμους και στις αυλές και γενικότερα υπάρχει η τάση για «έξω». Ο λόγος μπορεί να είναι οι άθλιες συνθήκες κατοικίας και ο στενός χώρος του σπιτιού».

(Nieke, W. (1991), Σελ:35)

1.2. Ο ελεύθερος χρόνος εντός σπιτιού

Ένα μέρος του ελεύθερου χρόνου περνούν τα Ελληνόπουλα στο σπίτι.

ΑΓΟΡΙΑ			
Αξιοποίηση ελεύθερου χρόνου	ΝΑΙ %	ΟΧΙ %	Μερικές φορές %
Διαβάζετε γερμανικά βιβλία / εφημερίδες;	45,45	11,36	43,18
Ακούτε γερμανική μουσική;	13,64	47,72	38,64
Διαβάζετε ελληνικά βιβλία / εφημερίδες;	65,91	00,00	34,09
Ακούτε ελληνική μουσική;	93,18	00,00	6,82
Βλέπετε συχνά τηλεόραση;	84,09	00,00	15,91

Πίνακας: 11

Τα κορίτσια ασχολούνται στο σπίτι με το νοικοκυριό (οι μητέρες τους συνήθως δουλεύουν), πράγμα που απορροφά τον περισσότερο ελεύθερο χρόνο τους.

ΚΟΡΙΤΣΙΑ			
Αξιοποίηση ελεύθερου χρόνου	ΝΑΙ %	ΟΧΙ %	Μερικές φορές %
Διαβάζετε γερμανικά βιβλία / εφημερίδες ;	60,32	11,11	28,57
Ακούτε γερμανική μουσική;	15,87	50,79	33,33
Διαβάζετε ελληνικά βιβλία / εφημερίδες;	76,19	00,00	23,81
Ακούτε ελληνική μουσική;	96,82	00,00	3,17
Βλέπετε συχνά τηλεόραση;	79,36	00,00	20,64

Πίνακας : 12

Πολλά Ελληνόπουλα κατά τις προσωπικές συνεντεύξεις δήλωσαν ότι πολύ συχνά προτιμούν να βλέπουν Ελληνικές ταινίες στο βίντεο.

1.2. Ο ελεύθερος χρόνος εκτός σπιτιού

Διάφοροι Ελληνικοί σύλλογοι, όπως π.χ. σύλλογοι γονέων και κηδεμόνων, ελληνικές κοινότητες οργανώνουν συχνά γλέντια και χορούς όπου με μεγάλη ευχαρίστηση συμμετέχουν τα Ελληνόπουλα.

Για άλλου είδους εκδηλώσεων που οργανώνονται από Γερμανούς δεν δείχνουν ενδιαφέρον.

Κατά τις προσωπικές συνεντεύξεις με τα Ελληνόπουλα αυτά δήλωσαν ότι προτιμούν να περνούν την ώρα τους σε καφετέριες, Disco, αυτοματάδικα και αθλητικούς συλλόγους.

ΑΓΟΡΙΑ		
Συμμετέχετε σε δραστηριότητες;	ΝΑΙ %	ΟΧΙ %
Ελληνικής κοινότητας	31,82	68,18
Συλλόγου γονέων και κηδεμόνων	11,36	88,64
Παράταξης	2,27	97,73
Εκκλησίας	29,55	70,45

Πίνακας : 13

ΚΟΡΙΤΣΙΑ		
Συμμετέχετε σε δραστηριότητες;	ΝΑΙ %	ΟΧΙ %
Ελληνικής κοινότητας	33,33	66,66
Συλλόγου γονέων και κηδεμόνων	3,17	96,83
Παράταξης	3,17	96,83
Εκκλησίας	4,76	95,24

Πίνακας : 14

1.4. Σχολικές επαφές

Εδώ θα έπρεπε να χωρίσουμε τα Ελληνόπουλα σε δύο ομάδες: Αυτά που φοιτούν μόνο σε Ελληνικά σχολεία και αυτά που φοιτούν σε Γερμανικά σχολεία.

Διαπιστώθηκε κατά τις προσωπικές συνεντεύξεις ότι η πρώτη ομάδα συναναστρέφεται μόνο με συμπατριώτες τους, ενώ όσο για τη δεύτερη ομάδα 44,27% των κοριτσιών και 51,50% των αγοριών δήλωσαν, ότι έχουν επαφές τόσο με Γερμανούς όσο και με Έλληνες.

Παρακάτω αναλύονται οι Γερμανικές και Ελληνικές παρέες (κλίκες) και γενικότερα οι συναναστροφές των Ελληνόπουλων στη Γερμανία.

1.5. Επαφή με ομάδες συνολιμήκων

«Οι Ελληνικές παρέες (κλίκες), είναι για τα μέλη που τις αποτελούν ένας χώρος μέσα στον οποίο μπορούν τα Ελληνόπουλα να κινούνται άνετα, να νιώθουν ισάξια και να αναπτύξουν την προσωπικότητά τους.

Όλα τα μέλη έχουν το ίδιο κοινωνικό και πολιτιστικό υπόβαθρο που συμβάλει στην αλληλοκατανόηση μεταξύ τους».

(Καίρακα, Α. 9 1986) Σελ. : 256)

«Επίσης αυτές οι «εθνικές κλίκες» αποτελούν έναν κοινωνικό χώρο μέσα στον οποίο τα Ελληνόπουλα μπορούν να αναπτύξουν την

πολιτιστική τους ταυτότητα, χωρίς όμως αυτό να σημαίνει πως οι παρέες αυτές είναι η ιδανικότερη λύση για το πρόβλημα της πολιτιστικής ταυτότητας, που αντιμετωπίζουν οι νέοι».

(Βλέπε ο.π.)

Ελληνόπουλα που φοιτούν στο Ελληνικό λύκειο, δεν έχουν καθόλου επαφές με Γερμανόπουλα. Ελληνόπουλα που φοιτούν σε Γερμανικό σχολείο συχνά συναναστρέφεται με Γερμανόπουλα. 36,37% των αγοριών και 42,10% των κοριτσιών δήλωσαν ότι συμπαθούν τους Γερμανούς. Οι αριθμοί αυτοί παρουσιάζονται πιά χαμηλοί στα παιδιά που φοιτούν στα ελληνικά σχολεία, δηλαδή μόνο το 11,53% των αγοριών και το 5,55% των κοριτσιών συμπαθούν τους Γερμανούς.

Αξιοσημείωση είναι η διαπίστωση των Schrader / Nilkes / Griese που υποστηρίζουν:

« Για να αποφευχθεί η απομόνωση, πρέπει τα παιδιά να προσαρμοστούν στις κυρίαρχες αξίες και στους τρόπους συμπεριφοράς που επικρατούν στις παρέες. Για να γίνουν αποδεκτά, θα πρέπει να υποτακτούν στις αξίες της ομάδας, για να μην αποκλειστούν από την ενσωμάτωση και τις ενέργειες.

Η ανάγκη για επαφή και συναναστροφή καθώς και για αναγνώριση για ένα «ξένο παιδί», είναι ιδιαίτερα μεγάλη λόγω της ιδιαίτερης κοινωνικοψυχολογικής κατάστασής του. Αποτέλεσμα αυτού είναι η χωρίς όρους προσαρμογή στους κανόνες των παρέων, γιατί μ' αυτό τον τρόπο επιτυγχάνει τη συμμετοχή στην ομάδα και την ικανοποίηση προσωπικών αναγκών».

(Schrader, A. / Nikles, B. W. / Griese, H. M. (1976): Σελ. : 168)

2. Η σημασία του ρατσισμού για τα Ελληνόπουλα στη Γερμανία

Ο Tellidis αναφερόμενος στο ρατσισμό που επικρατεί στη Γερμανία ορίζει αυτόν ως τους αρνητικούς τρόπους συμπεριφοράς και την αρνητική στάση που έχουν μερικοί Γερμανοί απέναντι στους ξένους. Οι συμπεριφορές και οι στάσεις αυτές, ανάλογα με το βαθμό έντασής τους, ξεκινούν από αρνητικές προφορικές εκδηλώσεις και καταλήγουν σε απλές που συχνά οδηγούν σε βίαιες επιθέσεις.

(Βλέπε σχετικά Tellidis, E. (1984) : Σελ. 45)

«Ιδιαίτερα στη Γερμανία το πρόβλημα της ξενοφοβίας έχει λάβει τέτοιες διαστάσεις, που πολλοί αναρωτιούνται μήπως πρόκειται για μία αναβίωση του ναζισμού. Δεν είναι λίγοι εκείνοι που ισχυρίζονται ότι ο ρατσισμός είναι σήμερα ένα καθαρό γερμανικό πρόβλημα. Η πραγματικότητα όμως, είναι πολύ διαφορετική. Η νέα κατάσταση στη Γερμανία χαρακτηρίζεται από το γεγονός ότι η πλειοψηφία των ρατσιστών είναι νέοι, κάτοικοι της πρώην Ανατολικής Γερμανίας.

Μετά την ενοποίηση των δύο Γερμανιών οι νέοι αυτοί αισθάνονται ξένοι στην πατρίδα τους».

(βλέπε «Καθημερινή», 4/10/92 στο Ζογραφου (1997) : Σελ. 202)

«Η προσδοκία της οικονομικής ανάπτυξης του ανατολικού τμήματος δεν εκπληρώθηκε και το δυτικό μέρος δεν μπορεί να τους απορροφήσει, διότι οι θέσεις εργασίας έχουν καταληφθεί από μετανάστες πριν από την ενοποίηση των δύο Γερμανιών».

(Βλέπε ο.π.)

Αν και συχνά παρατηρούμε στη Γερμανία κρούσματα μεταξύ Γερμανών (ειδικά νεοναζί) και μεταναστών, μόνο το 25,40% των κοριτσιών

και 22,73% των αγοριών που ερωτήθηκαν γνώρισαν προσωπικά το μίσος των Γερμανών απέναντί τους.

Η πλειοψηφία, δηλαδή το 77,78% των κοριτσιών και το 81,82% των αγοριών δεν είχαν τέτοιου είδους εμπειρίες. Όσο για το «ρατσισμό» δήλωσαν ότι δεν γνωρίζουν την ακριβή έννοια του όρου, αλλά γνωρίζουν ότι ο ρατσισμός υπάρχει.

ΑΓΟΡΙΑ			
Ρατσισμός	ΝΑΙ %	ΟΧΙ %	Μερικές φορές
Υπάρχει ρατσισμός στη Γερμανία;	81,82	18,18	00,00
Νιώθετε απειλημένος από τον ρατσισμό;	22,73	75,00	2,27

Πίνακας : 15

ΚΟΡΙΤΣΙΑ			
Ρατσισμός	ΝΑΙ %	ΟΧΙ %	Μερικές φορές
Υπάρχει ρατσισμός στη Γερμανία;	77,78	22,22	00,00
Νιώθετε απειλημένοι από το ρατσισμό;	25,40	66,67	7,93

Πίνακας : 16

Οι παραπάνω αριθμοί οδηγούν στο συμπέρασμα, ότι τα Ελληνόπουλα κάτω των 20 ετών δεν έχουν έρθει ακόμη αντιμέτωποι με το ρατσισμό καθ'εαυτό. Αργότερα πιστεύω στην πορεία της επαγγελματικής τους ζωής είναι πιθανόν να γνωρίσουν καλύτερα τα κοινωνικά φαινόμενα μεταξύ άλλων και το φαινόμενο του ρατσισμού.

2.1. Η σχέση των Ελληνόπουλων με την πατρίδα και η επιθυμία της επιστροφής

Παρόλη τη μακρόχρονη παραμονή των μεταναστών στη Γερμανία, η επαφή τους με την πατρίδα παρέμεινε στενή. Οι διακοπές στην Ελλάδα, οι αλληλογραφίες με συγγενικά και φιλικά πρόσωπα και οι τηλεφωνικές επικοινωνίες αποτελούν τα δεσμά και τους κώδικες επαφής. Για κάθε Έλληνα μετανάστη είναι αυτονόητο ότι διακοπές θα πάει στην Ελλάδα κι έτσι διατηρούνται ορθές οι σχέσεις με τους συγγενείς και τους φίλους τους εκεί. Οι διακοπές αυτές επιτρέπουν και στα παιδιά να γνωρίσουν ένα κομμάτι πατρίδα αν και μόνο για λίγες εβδομάδες.

ΑΓΟΡΙΑ		
Σχέση με την πατρίδα	ΝΑΙ %	ΟΧΙ %
Η πατρίδα είναι για σας «μόνο ένας χώρος διακοπών»;	13,64	86,36
Διακοπές μόνο στην Ελλάδα;	90,91	9,09

Πίνακας : 17

Περίπου το 90,00% των Ελληνόπουλων που ερωτήθηκαν περνούν τις διακοπές τους στην Ελλάδα. (90,48% των κοριτσιών και το 90,91% των αγοριών). 43,00% δήλωσαν ότι επισκέπτονται την πατρίδα κάθε δύο χρόνια, το 40,19% κάθε χρόνο και μόνο το 16,82% επισκέπτονται την Ελλάδα κάθε 3 έως 5 χρόνια.

ΚΟΡΙΤΣΙΑ		
Σχέση με την πατρίδα	ΝΑΙ %	ΟΧΙ %
Η πατρίδα, είναι για σας μόνο ένας χώρος διακοπών ;	15,87	84,13
Διακοπές μόνο στην Ελλάδα;	90,48	9,52

Πίνακας : 18

Στην ερώτηση εάν ευχαρίστως κάνουν διακοπές στην Ελλάδα, το 93,46% των Ελληνόπουλων που ερωτήθηκαν απάντησαν θετικά. Αιτιολόγησαν τις απαντήσεις τους ως εξής :

- Επισκέπτονται συγγενείς
- Ο καιρός είναι ωραίος
- Μερικές μέρες ξεκούρασης !

Αξιοσημείωτες και οι εξής απαντήσεις :

- Στην Ελλάδα μπορώ να κάνω ότι θέλω.
- Μπορώ ως αργά να διασκεδάζω με τους φίλους μου / τις φίλες μου.
- Μόνο στην Ελλάδα μπορεί κανείς να απολαμβάνει τη ζωή του.

Οι παραπάνω απαντήσεις φανερώνουν μία εξιδανίκευση της Ελλάδας, από τα Ελληνόπουλα της Γερμανίας.

Στην ερώτηση το αν σκέφτονται να επιστρέψουν στην Ελλάδα, το 54,20% απάντησε ΝΑΙ το 32,71% «δεν ξέρω» και το 13,09% δεν απάντησε.

Βλέπουμε ότι η πλειοψηφία επιθυμεί την επιστροφή στην πατρίδα και στην ερώτηση πως συγκεκριμένα σκέπτονται αυτήν την επιστροφή, διαπιστώθηκε και πάλι η εξιδανίκευση της Ελλάδας στα μάτια αυτών των παιδιών. Συγκεκριμένα πιστεύουν ότι στην Ελλάδα θα κατέχουν ότι τους λείπει στη Γερμανία.

Το γεγονός αυτό μπορεί να οδηγήσει σε μεγάλα προβλήματα προσαρμογής, όταν αυτά τα Ελληνόπουλα θα επιστρέψουν στην Ελλάδα.

Οι φιλοδοξίες τους ότι αφήνοντας τη Γερμανία και επιστρέφοντας στην πατρίδα - παράδεισος θα λυθούν τα προβλήματά τους, σύντομα θα διαψευθούν.

Σύμφωνα με τους Schreder, A / Nikles, B.W. / Griese, H.M., τα παιδιά που γεννήθηκαν και μεγάλωσαν στη Γερμανία θα έχουν μεγαλύτερο πρόβλημα προσαρμογής στην πατρίδα τους όταν θα επιστρέψουν, από τα παιδιά εκείνα που μετανάστευσαν στη Γερμανία σε σχολική ηλικία. Ενώ τα πρώτα αφομοίωσαν τα ήθη, τον πολιτισμό και την κουλτούρα της Γερμανίας μεγαλώνοντας μέσα σ'αυτά, τα δεύτερα έχοντας ήδη αφομοιωμένα τα ήθη, έθιμα, τον πολιτισμό και την κουλτούρα της Ελλάδας, έπρεπε μόνο να προσαρμοστούν σ'αυτά της Γερμανίας.

(Βλέπε Schrader, A./ Nikles, B.W/ Griese, H.M. (1976): Σελ. 208-209)

Συμπεράσματα:

Το πρόβλημα της μετανάστευσης ξεκίνησε από τη στιγμή που οι μετανάστες άρχισαν να φέρνουν κοντά τους τις οικογένειές τους, μετατρέποντας την προσωρινή μετανάστευση σε μιά μόνιμη κατάσταση.

Οι ίδιοι μή μπορώντας και θέλοντας να προσαρμοστούν στο νέο περιβάλλον, σε καινούργιες αξίες, σε διαφορετικά ήθη και έθιμα, ακολουθούν στη διαπαιδαγώγηση και κοινωνικοποίηση των παιδιών τους, τους τρόπους που οι ίδιοι γνώρισαν από τους γονείς τους.

Μήν έχοντας υπόψιν τους το γερμανικό κοινωνικό περιβάλλον στο οποίο κινούνται τα παιδιά τους, δημιουργούν συγχίσεις και συγκρούσεις μ'αυτά.

Οι άθλιες συνθήκες κατοικίας τους οφείλονται στο όνειρο της επιστροφής στην πατρίδα, που φιλοδοξούν να πραγματοποιήσουν το συντομότερο. Δεν δαπανούν τα χρήματά τους σε «άσκοπα» έξοδα στη Γερμανία, αφού θα τα επενδύσουν στην Ελλάδα, αφότου επιστρέψουν.

Όχι μόνο οι γονείς, αλλά και τα Ελληνικά σχολεία προετοιμάζουν τα παιδιά για την επιστροφή στην πατρίδα. Δίνεται έμφαση στην Ελληνική εκπαίδευση και στη διατήρηση της Ελληνικής / πολιτιστικής ταυτότητας.

Τα ίδια παιδιά παρουσιάζουν μεγάλη ικανότητα προσαρμογής στο Γερμανικό κοινωνικό σύστημα και περιβάλλον, αποδέχονται τους Γερμανικούς κανόνες και τις αξίες, πράγμα που οδηγεί στη σύγκρουση με τους γονείς τους.

Η αναγκαιότητα της διαπολιτισμικής αγωγής τονίζεται όλο και περισσότερο από παιδαγωγούς που ασχολήθηκαν με το θέμα αυτό, λέγοντας πολύ σωστά ότι «η διαπολιτισμική αγωγή είναι ο παιδαγωγικός, πολιτικός και κοινωνικός στόχος ως απάντηση στα προβλήματα που δημιουργήθηκαν με τη μετανάστευση, μέσα σε μιά πολιτισμική κοινωνία».

(Hohmann, (1983)

Πιστεύω πως στα παραπάνω προβλήματα ο «ιός» είναι η άγνοια και η «θεραπεία» η ενημέρωση. Είτε μέσω κοινωνικών υπηρεσιών είτε μέσω των σχολείων, οι γονείς θα έπρεπε να ενημερώνονται για τις αιτίες των προβλημάτων τους, για να μπορέσουν να τις καταπολεμήσουν.

Όσο για τα Ελληνικά σχολεία τα οποία ιδρύθηκαν μετά από επίπονες προσπάθειες των μεταναστών, υστερούν πάρα πολύ τόσο στη δομή τους, όσο και στον τρόπο λειτουργίας τους. Τα ολικά μέσα για τη λειτουργία του μαθήματος δεν είναι στη διάθεση των παιδιών· το μόνο μέσο είναι το βιβλίο, σπάνια όμως αυτό βρίσκεται στα χέρια των μαθητών με την έναρξη της σχολικής χρονιάς. Το μεγαλύτερο όμως πρόβλημα στο Ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα της Γερμανίας αποτελούν οι δάσκαλοι και καθηγητές, που χωρίς επιφύλαξη μπορώ να πω ότι αποβλέπουν μόνο στις οικονομικές αποδοχές που είναι πολύ καλές, αφού πληρώνονται και από τη Γερμανία και από την Ελλάδα. Οι περισσότεροι από αυτούς δεν έχουν καταλάβει το ρόλο τους στα Ελληνικά σχολεία της Γερμανίας, αφού διδάσκουν με τον ίδιο τρόπο, όπως θα δίδασκαν και στην Ελλάδα. Δεν λαμβάνουν υπόψιν τους την ιδιαιτερότητα των Ελληνόπουλων που ζουν στην ξενιτιά κι έτσι δεν ανταποκρίνονται στις ανάγκες τους. Εντελώς απροετοίμαστα για το τί σημαίνει ξενιτιά για τα παιδιά, για το τί προβλήματα αντιμετωπίζουν αυτά και ανημέρωτοι για το Γερμανικό κοινωνικό σύστημα και περιβάλλον, αναλαμβάνουν τη διδασκαλία στα Ελληνικά σχολεία της Γερμανίας.

Τα παραπάνω επιβεβαίωσαν όχι μόνο τα Ελληνόπουλα κατά τις συνεντεύξεις μου μ'αυτά, αλλά και η προσωπική μου πείρα καθώς υπήρξα 12 χρόνια μαθήτρια στα Ελληνικά σχολεία της Στουτγάρδης.

Οι καθηγητές και οι δάσκαλοι που είναι διατεθημένοι να διδάξουν την πενταετία τους σε κάποιο Ελληνικό σχολείο της Γερμανίας, θα έπρεπε οπωσδήποτε να προετοιμάζονται για το δύσκολο αυτό έργο, για να μπορέσουν να ανταποκριθούν στις ανάγκες των παιδιών.

Ο σχολικός επαγγελματικός προσανατολισμός είναι απαραίτητος στα Ελληνικά σχολεία της Γερμανίας για να μπορεί το παιδί να

αποφασίσει το επάγγελμα που θα ακολουθήσει στην πορεία, ανεπηρέαστο από άλλους παράγοντες, που τις περισσότερες φορές αυτοί είναι η οικογένεια και το συγγενικό περιβάλλον, το οποίο είναι ανημέρωτο.

Η κοινωνική κατάσταση, οι κοινωνικές επαφές καθώς και ο τρόπος που περνούν τα Ελληνόπουλα τον ελεύθερό τους χρόνο, φαίνεται να είναι αρκετά μονότονος. Ίσως αυτό οφείλεται στα λίγα ερεθίσματα που τους προσφέρονται, ίσως αποτραβιούνται και προτιμούν την απομόνωση όπως και οι γονείς τους.

Η επιθυμία τους να επιστρέψουν στην πατρίδα είναι πολύ μεγάλη. Πώς άλλωστε να μην είναι; Προετοιμάζονται γι' αυτή την επιστροφή, τόσο από την οικογένειά τους όσο και από τα σχολεία. Κανείς δεν υπολογίζει πως υπάρχει η περίπτωση κάποια Ελληνόπουλα να προτιμήσουν τη ζωή στη Γερμανία και όχι την επιστροφή στην Ελλάδα.

Κάθε έφηβος που ζει στο εξωτερικό θα έπρεπε να έχει το δικαίωμα να αποφασίσει μόνος του για το μέλλον του, έχοντας δίπλα του αφενός την οικογένειά του ενημερωμένη και αμερόληπτη και αφετέρου σωστά καταρτησμένους επαγγελματίες κοινωνικούς λειτουργούς που θα τους βοηθήσουν στη λήψη της σωστής απόφασης.

Νομίζω πως η Ελλάδα θα μπορούσε να αγκαλιάσει λίγο περισσότερο τους Έλληνες μετανάστες και να τους αγαπήσει όπως αγαπούν αυτοί την Ελλάδα.

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Auernheimer, G. : Der sogenannte Kulturkonflikt.
Orientierungsprobleme auslaendischer
jugendlicher.
Frankfurt am Main / New York, 1988.
- Bammel, H./ Meehrlander, M. / Struck, M :
Argumente gegen Auslaenderfeindlichkeit,
Bonn, 1984.
- Beauftragter der Bundesregierung fur die Integration auslaendischer
Arbeitnehmer und ihrer Famielienangehoerigen :
Zur Situation der auslandischen Arbeitnehmer und
ihrer Famielien. Bestandsaufnahme und Perspekti-
ven fur die 90er Jahre.
Bonn, 1988.
- Blocher, E : Zweisprachigkeit : Vorteile und Nachteile,
Landesalta, 1909.
- Bundesanstalt fur Arbeit : Berutswahlsituation und Berutswahlprozesse
griechischer, italienischer und portugiesischer
jugendlicher. (Gutachten von: BOOS - NUNNING,
V. /Jager, A. /Henscheid, R. /Suber, W. /Becker, H.).
Essen, 1989.
- BOOS - NUNNING, M./HOHMANN, M : Auslaendische Kinder. Schule
und Gesellschaft im Herkunftsland. Duesseldorf,
1977.
- Bouzakis, J : Berufsschulwesen und Entwicklungspolitik am

- Beispiel Griechenlands. Frankfurt am Main 1981.
- Damanakis, M. : Sozialisationsprobleme der griechischen
Gastarbeiterkinder in den Grund- und Hauptschulen
des Bundeslandes Nordrhein-Westfalen.
Kastelaun, 1978.
- Deutsches Institut für Fernstudien an der Universität Tübingen:
Ausländerkinder in der Schule. Herkunftsland
Griechenland. Weinheim / Basel, 1985.
- Deutsch lernen : Zeitschrift Nr. 2/82.
- Diakonisches Werk (Hrsq) : Die zweite Generation, 1976.
- Erikson, E. : Dimensionen einer neuen Identität. Frankfurt am
Main 1975.
- Fthenakis, W. E. : Bilingualismus - Biculturalismus in der frühen
Kindheit München, 1981.
- Gaitanidis, S. : Griechenland (ohne Säulen Frankfurt am
Main, 1980.
- Gaitanidis, S. : Sozialstruktur und «Anwanderproblem».
Sozialstrukturelle Aspekte der Marginalisierung von
Ausländern der ersten und zweiten Generation.
München, 1984.
- Galanis, G : Griechische Migrantinnen im Alter von 15-
18 Jahren in Deutschland. Ein empirischer
Vergleich der psychischen Situation in Hamburg mit
Mädchen der gleichen Altersgruppe
in Griechenland. Berlin, 1984.
- Gotowos, A. : Sprache und Interaktion griechischer Migrantinnen-
kinder in der BRD bzw. Berlin (West). Berlin, 1979.

- Hadzimanolis, E : Schule und Entwicklung. Ein Beitrag fuer Schulanalyse und Schulentwicklungsstrategie, dargestellt am Beispiel Griechenland. Koeln/ Berlin, 1971.
- Hopf, D : Unterricht in Klassen mit auslaendischen Schuelern. Ein konzept fuer Individualisierung und Differenzierung in multiethnisch zusammengesetzten klassen. Weinheim / Basel, 1984.
- Kalpaka, A. : Handlungsfahigkeit statt «Integration». Schulische und ausserschulische Lebensbedingungen und Entwicklungsmoeglichkeiten griechischer jugendlicher. Ergebnisse einer Untersuchung in Hamburg. Muenchen, 1986.
- Kanarakis, M : Griechische Schulinitiativen in der Bundesrepublik Deutschland. Eine Untersuchung ueber ihre Entstehungs gruende und Bedingungen sowie ueber die paedagogischen Motive griechischer Auswanderer. Frankfurt am Main/Bern/New York/Paris/Lang, 1989.
- Kielhoter, B/Jonekeit, S. : Zweisprachige Kindererziehung, Tuebingen 1994.
- Krasberg, M : Ich mache die Nacht zum Tag. Emanzipation und Arbeitsmigration. Griechische Frauen in Deutschland und Griechenland. Frankfurt am Main, 1979.
- Lajos, K. : Die zweite und dritte Auslaendergeneration. Ihre

Situation und Zukunft in der Bundesrepublik
Deutschland. Opladen, 1991.

Marasli - Chatzinikolaou, V. : Griechische Kinder in Spannungsfeld
zweier Kulturen. Ein Beitrag zur interkulturellen
Erziehung im Kindergarten. Frankfurt am Main,
1987.

Ministerium für Arbeit, Gesundheit und Soziales des Landes Nordrhein-
Westfalen / Landesamt für Datenverarbeitung und Statistik Nordrhein-
Westfalen : Ausländische Arbeitnehmer in Nordrhein - Westfalen.
Zahlenspiegel, 1988. Düsseldorf, 1988.

Pirgiotakis, I : Schulreformen in Griechenland.
Studien und Dokumentationen zur vergleichenden
Bildungsforschung.
Köln / Wien, 1988.

Radisoglou, T : Zweisprachigkeit griechischer Kinder. Eine
empirische soziolinguistische Untersuchung an
Erlanger Schulen. Erlangen, 1984.

Savvidis, G : Zum Problem der Gastarbeiter - Kinder in der
Bundesrepublik Deutschland. Eine empirische
Untersuchung. München/Wien, 1975.

Schrader, A. / Nikles, B.W. / Griese, H. : Die zweite Generation.
Sozialisation und Akkulturation ausländischer
Kinder in der BRD. Kronberg, 1976.

Tellidis, E. : Interkulturelle Konflikte der griechischen
Arbeitnehmerfamilien unter besonderer

Beruecksichtigung der Sozialisation im Kindes - und
Jugendalter. Dortmund, 1984.

Tsiakalos, G. : Ausländerfeindlichkeit - Tatsachen und
Erklärungsversuche. München, 1983.

Zografou, A. : Zwischen zwei Kulturen.
Griechische Kinder in der Bundesrepublik
Frankfurt am Main, 1981.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΖΩΓΡΑΦΟΥ, Α. : Η εκπαιδευτική κατάσταση των παιδιών των
Ελλήνων μεταναστών και η αναγκαιότητα της
διαπολιτισμικής αγωγής στην Ελλάδα.
Πάτρα, 1997.

ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ, Χ. : Η οικογένεια. Μιά κριτική εισαγωγή στην έρευνα της
οικογένειας και στην προβληματική της κοινωνικο-
πολιτικής της λειτουργίας. Κοινωνικά και παιδαγω-
γικά θέματα.
Αθήνα, 1978.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

(Παρακαλώ υπογραμμίστε ή βάζετε σταυρό)

Γενικές ερωτήσεις

1. Πού γεννηθήκατε ;

() ΕΛΛΑΔΑ

() ΓΕΡΜΑΝΙΑ

2. Πόσο χρονών είστε ;

.....

3. ΦΥΛΛΟ

() ΑΡΡΕΝ

() ΘΗΛΥ

4. Πόσο καιρό διαμένετε στη Γερμανία;

.....

Σχολική και επαγγελματική εκπαίδευση

5. Επισκεφτήκατε παιδικό σταθμό;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

6. Φοιτήσατε σε σχολείο στην Ελλάδα;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

7. Σχολική εκπαίδευση στην Ελλάδα.

Δημοτικό

Λύκειο

Γυμνάσιο

Δεν έχω απολυτήριο

8. Επαγγελματική εκπαίδευση στην Ελλάδα

Επαγγελματικό Λύκειο

Τ. Ε. Ι.

Ανώτερη σχολή

Κάτι άλλο

Δεν έχω επαγγελματική εκπαίδευση

9. Σχολική εκπαίδευση στη Γερμανία

(Γερμανικό) Δημοτικό ()

Κυρίως σχολείο ()

Θετικό σχολείο ()

Γυμνάσιο ()

Κάτι άλλο

10. ή

Ελληνικό δημοτικό ()

Ελληνικό γυμνάσιο ()

Ελληνικό λύκειο ()

11. Επαγγελματική εκπαίδευση στην Ελλάδα;

.....

Οικογενειακή κατάσταση

12. Πού ζούνε οι γονείς σας;

() Γερμανία

() Ελλάδα

Αλλού.....

13. Έχετε αδέρφια;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

Πόσα;

14. Τί επαγγέλεται ο πατέρας σας;

15. Εργάζεται ο πατέρας;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

16. Τί επαγγέλεται η μητέρα σας;

17. Εργάζεται η μητέρα σας;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

18. Ποιός επιβλέπει τα μικρότερα αδέρφια σας, όταν οι γονείς σας δουλεύουν;

.....

.....

19. Τί γλώσσα μιλάτε με τους γονείς σας;

μόνο Ελληνικά

μόνο Γερμανικά

επί το πλείστον Ελληνικά

επί το πλείστον

Γερμανικά

20. Τί γλώσσα μιλάτε με τα αδέλφια σας;

μόνο Ελληνικά

μόνο Γερμανικά

επί το πλείστον Ελληνικά

επί το πλείστον

Γερμανικά

21. Συζητάτε με την οικογένειά σας τα σεξουαλικά σας προβλήματα;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

Αν ναι με ποιόν;

μόνο με τη μητέρα

επί το πλείστον με τη

μητέρα

μόνο με τον πατέρα

επί το πλείστον με τον

πατέρα

με τους γονείς

με τον αδελφό

με την αδελφή

με τα αδέλφια

22. Είναι οι γονείς σας Έλληνες;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

Αν όχι, τί υπηκοότητα έχουν;

.....

23. Ζήτε με τους γονείς σας;

() ΝΑΙ

() ΟΧΙ

24. Θα θέλατε να ζήτε μακριά από τους γονείς σας;

Αν ΝΑΙ, γιατί;

Συνθήκες κατοικίας

25. Μένετε σε πολυκατοικία;

() ΝΑΙ

() ΟΧΙ

26. Μένετε σε καινούργια οικία;

() ΝΑΙ

() ΟΧΙ

27. Πόσα δωμάτια έχει το σπίτι σας;

.....

28. Έχετε δικό σας δωμάτιο;

() ΝΑΙ

() ΟΧΙ

29. Είστε ευχαριστημένοι με το σπίτι σας;

() ΝΑΙ

() ΟΧΙ

30. Στην πολυκατοικία σας μένουν :

() Έλληνες

() επί το πλείστον Έλληνες

() επί το πλείστον Γερμανοί

() επί το πλείστον μετανάστες

31. Στη γειτονιά σας μένουν :

() μόνο Γερμανοί

() επί το πλείστον Γερμανοί

() μόνο μετανάστες

() επί το πλείστον

() επί το πλείστον

μετανάστες

Έλληνες

Γλώσσα και επικοινωνία

32. Σε τί ηλικία αρχίσατε να μαθαίνετε τη Γερμανική γλώσσα;

.....

33. Οι γνώσεις σας στη Γερμανική γλώσσα είναι :

() πολύ καλές

() καλές

() μέτριες

() λιγοστές

34. Ως μετανάστης /- τρια αντιμετωπίσατε προβλήματα στο σχολείο;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

Αν ΝΑΙ, με ποιόν; Είδος προβλημάτων:

.....

35. Πιστεύετε ότι τα παιδιά μεταναστών αντιμετωπίζονται διαφορετικά στα σχολεία;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

36. Αντιμετωπίζετε στη δουλειά σας δυσκολίες;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

Αν ΝΑΙ, με ποιόν; Είδος προβλημάτων :

.....

37. Πιστεύετε ότι τους μετανάστες εργαζόμενους τους αντιμετωπίζουν διαφορετικά στο χώρο εργασίας;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

Μερικές φορές

38. Με ποιούς έχετε περισσότερες επαφές στο σχολείο;

μόνο με συμπατριώτες

επί το πλείστον με συμπατριώτες

μόνο με Γερμανούς

επί το πλείστον με

Γερμανούς

τόσο με συμπατριώτες όσο και με Γερμανούς

39. Με ποιούς έχετε περισσότερες επαφές στη δουλειά σας;

επί το πλείστον με συμπατριώτες

επί το πλείστον με Γερμανούς

επί το πλείστον με μετανάστες

τόσο με συμπατριώτες όσο και με Γερμανούς

40. Είστε ευχαριστημένοι με την εργασία σας;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

41. Οι φίλοι σας είναι:

μόνο Έλληνες

επί το πλείστον Έλληνες

μόνο Γερμανοί

επί το πλείστον Γερμανοί

τόσο Έλληνες όσο και Γερμανοί

42. Οι φίλοι σας επιτρέπεται να σας επισκεφθούν στο σπίτι;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

43. Χαιρετάτε τους Γερμανούς γείτονές σας;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

44. Συζητάτε ευχαρίστως με Γερμανούς;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

45. Σας επισκέπτονται Έλληνες;

συχνά

που και που

ποτέ

46. Σας επισκέπτονται Γερμανοί;

συχνά

που και που

ποτέ

47. Έχετε σχέση ;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

48. Επιτρέπετε ο / η φίλος /-η σας να σας επισκέπτεται στο σπίτι;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

Αν ΟΧΙ, γιατί;

.....
.....

49. Τί πιστεύετε ότι νιώθουν οι Γερμανοί για σας;

εντάξι

με μισούν

με αποφεύγουν

κάτι άλλο :.....

50. Τί νοιώθετε απέναντι στους Γερμανούς;

συμπάθεια

μίσος

τους αποφεύγω

τίποτε το ιδιαίτερο

Γιατί;

.....

51. Νοιώθετε μειονεκτικά στο Γερμανικό κοινωνικό σύνολο;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

Μερικές φορές

52. Νοιώθετε μειονεκτικά για την εξωτερική σας εμφάνιση;

ΝΑΙ ΟΧΙ Μερικές φορές

53. Νοιώθετε μοναξιά;

ΝΑΙ ΟΧΙ Μερικές φορές

54. Θέλετε για πάντα να μείνετε στη Γερμανία;

ΝΑΙ ΟΧΙ

Γιατί ;

.....

55. Πιστεύετε ότι στα σημερινά δεδομένα ο όρος ρατσισμός

(ξενοφοβία) αρμόζει ;

ΝΑΙ ΟΧΙ

56. Νοιώθετε απειλημένοι από το ρατσισμό;

ΝΑΙ ΟΧΙ Μερικές φορές

57. Πού νοιώθετε το ρατσισμό;

συμμαθητές

στο σχολείο : δάσκαλοι

- () στην τουριστική αστυνομία
- () στον Ο.Α.Ε.Δ.
- () στη Disco
- () στο σινεμά
- () στα αυτοματάδικα
- () συνάδελφοι
- () στη δουλειά : () προϊστάμενοι

58. Πώς αντιδράτε σε μία ρατσιστική συμπεριφορά εναντίον σας ;

.....
.....

59. Γιατί πιστεύετε ότι μερικοί Γερμανοί είναι ρατσιστές;

.....

Ελεύθερος χρόνος

60. Διαβάζετε Γερμανικά βιβλία / εφημερίδες;

- () ΝΑΙ () ΟΧΙ () Μερικές φορές

61. Ακούτε Γερμανική μουσική;

- () ΝΑΙ () ΟΧΙ () Μερικές φορές

62. Διαβάζετε Ελληνικά βιβλία / εφημερίδες ;

() ΝΑΙ () ΟΧΙ () Μερικές φορές

63. Ακούτε Ελληνική μουσική;

() ΝΑΙ () ΟΧΙ () Μερικές φορές

64. Με τί άλλο ασχολείστε τον ελεύθερό σας χρόνο;

.....
.....
.....

65. Συμμετέχετε σε δραστηριότητες;

- () της Ελληνικής κοινότητας
- () του συλλόγου γονέων και κηδεμόνων
- () της εκκλησίας
- () των κομματικών παρατάξεων

Σχέση με την πατρίδα - Επιστροφή

66. Θεωρείτε την πατρίδα σας ως χώρο διακοπών;

() ΝΑΙ () ΟΧΙ

67. Πόσο συχνά επισκέπτεσθε την Ελλάδα;

() μία φορά το χρόνο () κάθε δύο χρόνια

άλλο :

68. Διακοπές πάτε πάντοτε στην Ελλάδα;

() ΝΑΙ () ΟΧΙ

69. Ευχαρίστως πάτε διακοπές στην Ελλάδα;

() ΝΑΙ () ΟΧΙ

Γιατί ;

.....

70. Τί πιστεύετε για την επιστροφή στην πατρίδα;

.....

.....

FRAGEBOGEN

Bitte unterschreiben Sie oder kreuzen Sie das für Sie Zutreffende an.

Allgemeine Fragen

1. Wo sind Sie geboren ?

Griechenland

Deutschland

2. Wie alt sind Sie ?

.....

3. Geschlecht :

männlich

weiblich

4. Wie lange leben Sie schon in Deutschland ?

.....

Schulbildung und berufliche Ausbildung

5. Haben Sie ein Kindergarten besucht ?

Ja

Nein

6. Haben Sie schon in Griechenland die Schule besucht ?

Ja

Nein

7. Schulbildung in Griechenland :

Volksschule Lyzeum

Gymnasium Kein Schulabschluss

8. Berufliche Ausbildung in Griechenland :

Berufsschule

Berufsfachshule

Hohere Fachschule

Sonstige Fachprüfung

Keine berufliche Ausbildung

9. Schulbildung in Deutschland

Grundschule ()

Hauptschule ()

Realschule ()

Gymnasium ()

Sonst :

10. oder :

Griechische Grundschule ()

Griechische Gymnasium ()

Lyzeum ()

11. Berufliche Ausbildung in Deutschland :

Gesellenprüfung ()

Meisterprüfung ()

Keine Ausbildung ()

Zur Zeit Lehrling.....

Familienverhältnisse

12. Wo leben Ihre Eltern zur Zeit ?

Deutschland Griechenland

Sonst :

13. Haben Sie Geschwister ?

Ja Nein Anzahl

14. Was ist Ihr Vater von Beruf ?

.....

15. Arbeitet Ihr Vater zur Zeit ?

Ja Nein

16. Was ist Ihre Mutter von Beruf ?

.....

17. Arbeitet Ihre Mutter zur Zeit ?

Ja Nein

18. Wer pabt auf die kleinere Geschwister auf, wahrend ihre Eltern bei der Arbeit sind ?

.....
.....

19. In welche Sprache sprechen Sie mit ihren Eltern ?

- nur griechisch nur deutsch
 uberwiegend griechisch uberwiegend deutsch

20. In welche Sprache sprechen Sie mit ihren Geschwister ?

- nur griechisch nur deutsch
 uberwiegend griechisch uberwiegend deutsch

21. Sprechen sie zu Hause uber Sexualprobleme ?

- Ja Nein

Wenn Ja mit wem :

- nur mit der Mutter uberwiegend mit der Mutter
 nur mit dem Vater uberwiegend mit dem Vater
 Eltern Bruder
 Schwester Geschwister

22. Sind beide Eltern griechischer Staatsangehörigkeit ?

Ja Nein

Wenn Nein, nennen Sie bitte die Staatsangehörigkeit ihrer Eltern :

.....

23. Leben Sie zur Zeit mit ihren Eltern zusammen ?

Ja Nein

24. Würden Sie gerne von ihrer Familie getrennt leben ?

Wenn Ja, nennen Sie uns bitte den Grund :

.....

.....

.....

.....

Wohnverhältnisse

25. Wohnen Sie in einem Mehrfamilienhaus ?

Ja Nein

26. Wohnen Sie in einer Neubauwohnung ?

Ja Nein

27. Wie viele Räume hat Ihre Wohnung ?

.....

28. Haben Sie ein eigenes Zimmer ?

Ja Nein

29. Sind Sie mit Ihrer Wohnung zufrieden ?

Ja Nein

30. In Ihrem Haus wohnen :

Griechen

überwiegend Griechen

überwiegend Deutsche

überwiegend Ausländer

Sonst :

31. In Ihrer Wohngegend wohnen :

nur Deutsche

überwiegend Deutsche

nur Ausländer

überwiegend Ausländer

überwiegend Griechen

Sprache und Kommunikation

32. Mit wieviel Jahren haben Sie angefangen deutsch zu lernen ?

.....

33. Sind Ihre Deutschkenntnisse :

sehr gut

gut

mittelmäßig

gering

34. Haben Sie in der Schule als Ausländer besondere Schwierigkeiten gehabt ?

Ja

Nein

Wenn Ja, mit wem ? Art der Schwierigkeiten :

.....

35. Sind Sie der Meinung, daß ausländische Schüler in den Schulen anders behandelt werden ?

Ja

Nein

36. Haben Sie im Betrieb als Ausländer besondere Schwierigkeiten gehabt ?

Ja Nein

Wenn Ja, mit wem? Art der Schwierigkeiten :

.....
.....

37. Sind Sie der Meinung, daß ausländische Arbeitnehmer bzw. Lehrlinge im Betrieb anders behandelt werden ?

Ja Nein Manchmal

38. Zu wem haben Sie in der Schule mehr Kontakt ?

nur zu Landsleuten überwiegend zu Landsleuten

nur zu Deutschen überwiegend zu Deutschen

sowohl zu Landsleuten als auch zu Deutschen

39. Zu wem haben Sie im Betrieb mehr Kontakt ?

- überwiegend zu Landsleute
- überwiegend zu Deutschen
- überwiegend zu Ausländern
- sowohl zu Landsleute als auch zu Deutschen

40. Sind Sie zufrieden mit Ihrer Arbeitsstelle ?

- Ja
- Nein

sonst :

41. Sind Ihre Freunde / - innen :

- nur Griechen
- überwiegend Griechen
- nur Deutsche
- überwiegend Deutsche
- sowohl Griechen als auch Deutsche

42. Durfen Ihre Freunde / - innen Sie in Ihrer Wohnung besuchen ?

- Ja
- Nein

Wenn Nein, warum nicht ?

.....
.....

43. Gruben Sie sich mit Ihren Deutschen Nachbarn ?

Ja Nein

44. Unterhalten Sie sich gerne mit Deutschen ?

Ja Nein

Wenn Nein, warum nicht ?

.....
.....
.....

45. Haben Sie Besuch von Griechen

- regelmabig
- gelegentlich
- nie

46. Haben Sie Besuch von Deutschen ?

- regelmabig
- gelegentlich
- nie

47. Haben Sie eine / n Freund / in ?

Ja Nein

48. Durfte Ihr/e Freund/in Sie in Ihrer Wohnung besuchen ?

Ja Nein

Wenn Nein, warum nicht ?

.....
.....
.....

49. Was glauben Sie, dab die Deutschen fur Sie emfinden ?

in Ordnung sie hassen mich

sie meiden mich

sonst :

.....

50. Was empfinden Sie geguber Deutschen ?

Sympatie Hab Abneigung

Keine besondere Gefuhle

warum ?

.....

.....

51. Fühlen Sie sich in der deutschen Gesellschaft Minderwertig ?

Ja Nein Manchmal

52. Fühlen Sie sich wegen Ihres äußeren Aussehens
benachteiligt ?

Ja Nein Manchmal

53. Fühlen Sie sich isoliert ?

Ja Nein Manchmal

Wenn Ja, warum ?

.....

.....

Ausländerfeindlichkeit

54. Möchten Sie für immer in Deutschland bleiben ?

Ja Nein

Begründen Sie bitte Ihre Antwort :

.....

.....

.....

55. Sind Sie der Meinung, daß für die heutigen
Verhältnisse der Begriff AUSLANDERFEINDLICHKEIT zutrifft ?

Ja Nein

56. Fühlen Sie sich von der Ausländerfeindlichkeit bedroht ?

Ja Nein Manchmal

57. Wo empfinden Sie die Ausländerfeindlichkeit ?

1. In der Schule : Mitschüler

Lehrer

2. Im Betrieb : Arbeitskollegen

Lehrlinge

Meister

3. Ausländerpolizei

4. Einwohnermeldeamt

5. Arbeitsamt

6. Disco

7. Kino

8. Spielhallen

58. Wie reagieren Sie auf eine auslanderfeindliche Haltung ?

.....
.....
.....
.....

59. Warum verhalten sich Ihrer Meinung nach einige Deutsche auslanderfeindlich ?

.....
.....
.....

Freizeit

60. Lesen Sie deutsche Zeitungen / Bücher ?

Ja Nein Manchmal

61. Hören Sie deutsche Musik ?

Ja Nein Manchmal

62. Lesen Sie griechische Zeitungen / Bücher ?

Ja Nein Manchmal

63. Hören Sie griechische Musik ?

Ja Nein Manchmal

64. Was machen Sie sonst in Ihrer Freizeit ?

.....
.....
.....

65. Nehmen Sie teil an Aktivitäten von :

- griechischer Gemeinde
- Griechischem Elternverein
- Kirche
- politischen Parteien

sonst :

.....

.....

Bindung zur Heimat - Rückkehr

66. Betrachten Sie Ihre Heimat nur als Urlaubsland ?

- Ja Nein

67. Wie oft fahren Sie nach Griechenland ?

- einmal im Jahr alle zwei Jahre

sonst :

68. Verbringen Sie Ihren Urlaub immer in Griechenland ?

- Ja Nein

69. Verbringen Sie gerne Ihren Urlaub in Griechenland ?

() Ja () Nein

Begründen Sie bitte Ihre Antwort :

.....
.....
.....

70. Wie denken Sie über eine Rückkehr in das Heimatland ?

.....
.....
.....
.....

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

ΠΙΝΑΚΕΣ

	ΣΕΛΙΔΑ
Πίνακας 1 : Επίβλεψη των μικρότερων αδελφών.....	17
Πίνακας 2 : Επαγγελματική κατάσταση των Ελλήνων μεταναστών.....	18
Πίνακας 3 : Χωρισμός από την οικογένεια.....	21
Πίνακας 4 : Σεξουαλικότητα των αγοριών.....	21
Πίνακας 5 : Σεξουαλικότητα των κοριτσιών.....	22
Πίνακας 6 : Βαθμίδα δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.....	34
Πίνακας 7 : Γνώση Ελληνικής γλώσσας Ελληνόπουλων που φοιτούν σε Ελληνικά σχολεία.....	42
Πίνακας 8 : Γνώση Γερμανικής γλώσσας Ελληνόπουλων που φοιτούν σε Ελληνικά σχολεία.....	43
Πίνακας 9 : Γλωσσικό επίπεδο Γερμανικής γλώσσας Ελληνό- πουλων που φοιτούν σε Γερμανικά σχολεία.....	43
Πίνακας 10 : Γνώσεις Ελληνικής γλώσσας Ελληνόπουλων που φοιτούν σε Γερμανικά σχολεία.....	44
Πίνακας 11 : Αξιοποίηση ελεύθερου χρόνου (αγόρια).....	55
Πίνακας 12 : Αξιοποίηση ελεύθερου χρόνου (κορίτσια).....	56
Πίνακας 13 : Συμμετοχή σε δραστηριότητες (αγόρια).....	57

Πίνακας 14 : Συμμετοχή σε δραστηριότητες (κορίτσια).....	57
Πίνακας 15 : Γνώμη των αγοριών για το ρατσισμό.....	61
Πίνακας 16 : Γνώμη των κοριτσιών για το ρατσισμό.....	61
Πίνακας 17 : Σχέση με την πατρίδα (αγόρια).....	62
Πίνακας 18 : Σχέση με την πατρίδα (κορίτσια).....	63

